

Te
615
An587

అనువాదము

కె. లక్ష్మి

ప్రవృత్తి
గురువాధిరావుగారి
అనువాదము

Te
615
An587

చిరమై

శ్రీ

మొదటి భాగము ముద్రాబడినది
చాళుక్యము, చెన్నపురి.

1925

శ్రీ రస్తు.

అనుపానమంజరి

వైద్యశాస్త్రము.

(అంధ్రకావ్యసమేతము.)

శ్రీ పువ్వాడ శ్రీగురునాథరావుగారి అనుమతిని

ఉప్పుల. వీరప్ప శ్రేష్ఠిగారిచే

ప్రకటితము.

రాకలపేట.

చెన్నపురి

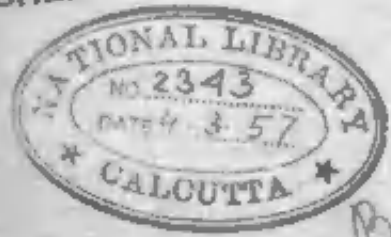
1921

191
K. S. S. Co.
K. S. S. Co.

T
615
An 587

Printed at
The Chandrika Press,
Madras.—1925.

SHELF LISTED

Blw.

5010 20 0.4.4

విషయ సూచిక.

సంఖ్య. విషయము.

- 1 మంగళాచారము
- 2 శ్రావణము
- 3 ముగ్ధాభిషేకము
- 4 తామ్రాభిషేకము
- 5 తామ్రాభిషేకము
- 6 తామ్రాభిషేకము
- 7 పంచాభిషేకము
- 8 అయోధియారము
- 9 త్రిధాత్యుభయవికారము
- 10 తామ్రాభిషేకము
- 11 సంకరాభిషేకము
- 12 భూమి-వికారము
- 13 భూమి-వికారము
- 14 భూమి-వికారము
- 15 భూమి-వికారము
- 16 భూమి-వికారము
- 17 భూమి-వికారము
- 18 భూమి-వికారము
- 19 భూమి-వికారము
- 20 భూమి-వికారము
- 21 భూమి-వికారము
- 22 భూమి-వికారము
- 23 భూమి-వికారము
- 24 భూమి-వికారము
- 25 భూమి-వికారము

సంఖ్య. విషయము.

- 26 భూమి-వికారము
- 27 భూమి-వికారము
- 28 భూమి-వికారము
- 29 భూమి-వికారము
- 30 భూమి-వికారము
- 31 భూమి-వికారము
- 32 భూమి-వికారము
- 33 భూమి-వికారము
- 34 భూమి-వికారము
- 35 భూమి-వికారము
- 36 భూమి-వికారము
- 37 భూమి-వికారము
- 38 భూమి-వికారము
- 39 భూమి-వికారము
- 40 భూమి-వికారము
- 41 భూమి-వికారము
- 42 భూమి-వికారము
- 43 భూమి-వికారము
- 44 భూమి-వికారము
- 45 భూమి-వికారము
- 46 భూమి-వికారము
- 47 భూమి-వికారము
- 48 భూమి-వికారము
- 49 భూమి-వికారము
- 50 భూమి-వికారము

పంఖ్య. విషయము.

- 51 సింహాచారవిశాంతి
- 52 భగ్గిమరమణీ విశాంతి ప్రతిశాంతి
- 53 కర్ణాచారవిశాంతి
- 54 మూలకాచారవిశాంతి
- 55 యూరూపాచారవిశాంతి
- 56 భగ్గిమరమణీ విశాంతి
- 57 భగ్గిమరమణీ విశాంతి
- 58 భగ్గిమరమణీ విశాంతి
- 59 పాదాచారవిశాంతి
- 60 పాదాచారవిశాంతి
- 61 పాదాచారవిశాంతి
- 62 పాదాచారవిశాంతి
- 63 పాదాచారవిశాంతి
- 64 పాదాచారవిశాంతి
- 65 పాదాచారవిశాంతి
- 66 పాదాచారవిశాంతి
- 67 పాదాచారవిశాంతి
- 68 పాదాచారవిశాంతి
- 69 పాదాచారవిశాంతి
- 70 పాదాచారవిశాంతి
- 71 పాదాచారవిశాంతి
- 72 పాదాచారవిశాంతి
- 73 పాదాచారవిశాంతి
- 74 పాదాచారవిశాంతి
- 75 పాదాచారవిశాంతి
- 76 పాదాచారవిశాంతి
- 77 పాదాచారవిశాంతి

పంఖ్య. విషయము.

- 78 పాదాచారవిశాంతి
- 79 పాదాచారవిశాంతి
- 80 పాదాచారవిశాంతి
- 81 పాదాచారవిశాంతి
- 82 పాదాచారవిశాంతి
- 83 పాదాచారవిశాంతి
- 84 పాదాచారవిశాంతి
- 85 పాదాచారవిశాంతి
- 86 పాదాచారవిశాంతి
- 87 పాదాచారవిశాంతి
- 88 పాదాచారవిశాంతి
- 89 పాదాచారవిశాంతి
- 90 పాదాచారవిశాంతి
- 91 పాదాచారవిశాంతి
- 92 పాదాచారవిశాంతి
- 93 పాదాచారవిశాంతి
- 94 పాదాచారవిశాంతి
- 95 పాదాచారవిశాంతి
- 96 పాదాచారవిశాంతి
- 97 పాదాచారవిశాంతి
- 98 పాదాచారవిశాంతి
- 99 పాదాచారవిశాంతి
- 100 పాదాచారవిశాంతి
- 101 పాదాచారవిశాంతి
- 102 పాదాచారవిశాంతి
- 103 పాదాచారవిశాంతి
- 104 పాదాచారవిశాంతి

పంఖ్య. విషయము.

- 105 అవ్యక్తబోధము
- 106 వాచకబోధము
- 107 వాచకబోధము
- 108 అర్థబోధము
- 109 ఇతివచనము
- 110 ఇతివచనము
- 111 అవ్యక్తబోధము
- 112 సమర్థము పరిష్కారము
- 113 బోధములు చేయుటకు ప్రకారము
- 114 బోధములకు ప్రతిపత్తివర్తనము
- 115 బోధములు చేయుటకు నిర్ణయము
- 116 బోధపాత్ర
- 117 సమర్థము పరిష్కారము
- 118 ఉపాధిపాత్రము
- 119 నిర్ణయపాత్రము
- 120 సమర్థము పరిష్కారము
- 121 సమర్థము పరిష్కారము
- 122 సమర్థము పరిష్కారము
- 123 సమర్థము పరిష్కారము

పంఖ్య. విషయము.

- 124 సమర్థము
- 125 సమర్థము
- 126 సమర్థము
- 127 సమర్థము
- 128 అవ్యక్తబోధము
- 129 మనోబోధము
- 130 సమర్థము
- 131 అర్థబోధము
- 132 అర్థబోధము
- 133 అర్థబోధము
- 134 అర్థబోధము
- 135 అవ్యక్తబోధము
- 136 మనోబోధము
- 137 సమర్థము
- 138 సమర్థము
- 139 సమర్థము
- 140 సమర్థము
- 141 సమర్థము

రవయోగరత్నాకరము, తాత్పర్యసహితము.

ఇందు ప్రాచీనకాలపు గ్రంథములనుండియు ముద్రితములైన వైద్య గ్రంథములనుండియును గ్రహించి రవయోగములు, వటుకములు, కసాయిములు, చూర్ణములు, లేపనములు, ద్రవ్యశుద్ధులు, ధాతుభిన్నవిధానములు, పుటము లేయుదుంట్రిములు, సాంకేతికనామములు, తూనికలు, దోరకవిషములను భూరు వస్తువులు, విషప్రతివిషములు, విషంబులు, చిట్కాలు మొదలగునవి చేర్చి యున్నది. ఇందు చెప్పబడినయోగములన్నియు అమరవైద్యశాస్త్రమున సేవించి కరే ఆనుటచే వైద్య శాస్త్రాభివృద్ధికి సేవచేయుచున్నదనియు చెప్పబడినది. ఈ మొదటి తుల్యపు పుస్తకము సంపాదించినచో పెద్దపై దుర్బలదగువనుట కంతమాత్రమును దేహములేదు. మొదటిముద్రణములేది కా న్ని విషయములను ఈ రెండవముద్రణనందు చేర్చి అందరి మిక్కిలి ఉపయుక్తముగానుండునటులవలసింది చొక్కనికాగితములపైని ముద్రించినట్లున్నది. ప్రతి యింటను ఒక్కొక్కప్రతి ఉండవలసివది.

0-12-0

గేటు 1-1-0

గేటు కాగితములకు 1-4-0

మనోవశ్య తత్త్వశాస్త్రము (హిస్సాతిసమ్)

(మొదటిది వైద్యము, చెవిలేని వినికి, గమ్మలేని చూపు, మనసులోని వస్తువులు, నురువులేకయే నేర్చుకొనియెడివిద్య) ఇందు మనోవశ్యము, సహ్యా పానము, ఆకర్షణ ఆదు మాదుఅంతర్భాగములగులభు. ఇంద్రకాంతు హేమధ లాళ, గజర్జ, గోరజ, కమ్మ. కమార విద్యలనుబావులుయు, ధూరి భేదాక వికావ బ్రహ్మరాక్షసాది గ్రహభేదల నకంబులేయుటయు, ముప్పవృత్తిక, తక్కు వక్క మొదలగునాది విషయాలను లోగొట్టుటయు, గంధర్వాప్సరల సంగీతవృత్తి క్రిమాలను కవలలును మొదలగు యిచ్చుకకార్యములను చేయించుచును. కస్తూరిత్ర విషభూతదైర్బ్యలను, యితరులను మిక్కిలి ఉపయోగకారి.

గేటు రెండు 2-0-0 ఇందుకు అల్యవశ్యకమైన అల్యవసాదము 0-0-0

జయశంకర్ అండుతో,

కాకలపేట, మదరాస్.

శ్రీ గ్రంథము.

అనుపానమంజరి.

భానువికారకాన్తి ప్రకరణము.

1. మంగళాచరణము.

యస్య జ్ఞానమయూషమాన్తి పుద్గిదానన్దకారినీ,
తత్త్వానవిష్కలం వందే గ్రంథసంపూర్ణ హేతవే.

తా. గ్రంథము విశ్వస్థము నమా ప్రియమటను పుద్గిదానంద మూర్తియును, జ్ఞానమయమూర్తియును నను నదమాత్మపాదకమయమటను వందనమాచరింపెదను.

2. శపథము.

భాతో న్నభోనభాతోశ్చ విషం స్థావర జలమమ్,
తద్వికారస్య తాన్త్యర్థం నతోఽనూపానమభిరమ్. 2
చక్షాఃచక్షస్య భాతోశ్చ తథా నర్వవిషస్యచ,
సర్వేషాం దోషనాశార్థం కథితం తాన్త్యదర్శిభిః. 3

తా. స్వస్థామి ప్రధానోపదేశును, సర్వోపధానోపదేశును, స్థావరమనమనస్సున అతని విషమయము, జలమయము నను సర్వాది విషమయము, దీనిచేమానవులకు గలిగెడి వికారముల నుపశమించుకేయ విషయములగునార్థ 'అనుపానమంజరి' అను గ్రంథమును నిర్మించెద మనీయ యథావిధిగఁ జేయె

మామమ—ఈ గ్రంథమునందు కనబడని విషయముల తెలియజేయువారు మాచే ప్రకటించుచిన "కవయోగకర్తావరణము" "వైకృతిభావము" అను పుస్తకముల ద్వారించి నులయెదను.

అదీన నువ్వలాది సత్తాకువుల భక్తుంబులు, ఉపధాకువులు, వీనిచేఁ గలుగు నుంబిఁగింబులను, అపధావిధిగఁజేయుచుదని నువ్వలాది సత్తాకువుల భక్తుంబులను, ఉపధాకువులను, వీనిచేఁ గలుగు దోషంబులకును స్థావరజంగమ దేవ వికారంబులకును, కాంశులను ఆయుర్యదానుసారముగ విడిచియ చున్నాడను.

3. నువర్ణభస్మవికారకాన్తి.

పారితోసీం నీతా యుక్తాం యః ఖాదతి దినత్రయమ్,
తస్య నువర్ణ కాన్తిస్సౌ ద్యథాభానూదయో తమః. 4

తా. దోషముక్త మగు నువర్ణభస్మము నేవించి వికారము కెందినవారి వికారము కలక్కాయ కందచక్కెరలను మునుగ చూర్ణముచేసి మూడుదినములు నేవించినచో మూర్ఖుడగుదయించినపిచ్చులు చీకటివలె కనిండును.

4. రావ్యభస్మవికారకాన్తి.

నుభుచేచ్ఛర్కరాయుక్తం యః ఖాదతి దినత్రయమ్,
సర్వాఽపశ్యన్య రావ్యన్య కాన్తిర్భవతి నిర్భీతమ్. 5

తా. దోషముగల వెండి భస్మ నేవనచే నయియు వికారంబును కెంది కృశించుచుండెడివని, కెల్లచక్కెరలో నేవారిన మూడుదినములు నేవించిన చాగ కనిండును.

5. కాన్రుభస్మవికారకాన్తి.

వనప్రీహీం నీతాయుక్తం జలే విహ్వ దినత్రయమ్,
యః పిబే త్ప్రాతరుత్థాయ కాన్రుజస్తవ్య పశ్యతి. 6

తా. అదని ధాన్యముల (నివ్వలి) రియ్యము, కలకండ, వీనిని మునుగా నీటితోనూరి మూడుదినంబులు ప్రాతఃకాలములయందు నేవించిన, వికారము నివృత్తియగును.

6. వాగభస్మవికారకాన్తి.

పానూం పారితో యుక్తాం నీతాం భక్ష్యే ద్దినత్రయమ్,

సద్యో నాగవికారవ్య కా నిర్భవతి నిర్మితమ్.

7

కా. మన, కలకాంతము, కలకంఠుని సమముగా చూర్ణముచేసి మూడుదిశములు సేవించినచో దోషయు క్షమగు నీవర్ణము వేయవలె జనించిన వికారము నిర్మితమగును.

1. వర్ణభస్మవికారకా ని.

మేషశృణ్ణం వికాయక్తాం యః భావతి దివత్రయమ్,
తస్య వర్ణ నిర్మితస్యా త్రయ శ్చక్ష్యోవయే యథా.

8

కా. మడిచేయిపట్టు, కలకంఠుని సమముగా చూర్ణముచేసి మూడుదిశములు సేవించినచో చంద్రోదయముచే అంధకారము తొలగినవలెయు దోషయు క్షమగు పంగభస్మవేయవలె జనించిన వికారము నశించును.

2. అయోవికారకా ని.

సేవితం మధుఖణ్డాభ్యాం త్రిటిచూర్ణం దివత్రయమ్,
అయో వికారకా నిస్స్యా త్రిమిరం సాధునల్లమే.

9

కా. కలకంఠయు, వీలకులును సమముగా చూర్ణముచేసి తేనెకలిపి మూడుదిశములు సేవించిన పాధుజన సంగమముచే అల్పానము తొలగినవలెయు దోషయు క్షమగు అయోభస్మవేయవలె జనించిన వికారము నశించును.

3. త్రిభాగభస్మవికారకా ని.

యః పుమాన్ ప్రాతర్భూతాయ సేవయే త్రిఫలాశయమ్,
తస్య త్రిభాగిణా కా ని ర్యథా పాపం శివార్చనే.

10

కా. దోషముగల త్రిసంగభస్మమునుసేవించి నరకు వికారముచే కృపించుచుండేసేని ప్రాతఃకాలంబున త్రిఫల (కరక, తాళి, శునీరి) చూర్ణంబును సేవించునలయును. శివార్చనచే పాతకములు తొలగినవలెయు వికారముపోవును.

10. లోహభస్మవికారకా ని.

పైంధవం త్రిపురా యు క్తం సేవయే త్త ప్రవారిగా,

అయోవికారకాన్నిసాస్యకావరం శేవవర్కవార్. 11

కా. అంధనిలరణమును, శేల్లశేగడను, సముముగ మార్లముచేసి ఉన్న
దళములో కలిపి నేవించిన, విష్ణువర్ణముచే పాతకంబులుదశిండు భోగి, దో
షయు క్షమును లోహభస్మ నేవనచే జనించిన వికారము నశింపును.

11. ముంమారవికారకాన్ని.

**క్షుద్ధైర్వరీతీం యుక్తాం యః ఖాదతి దినత్రయమ్,
తస్యముండాగకాన్నిసాస్యకాన్నివాడ్యేహమలంయుథా.** 12

కా. కరక్కాయల మార్లమునకు సముముగ చేసినది మూడుదినం
బులు నేవించినచో స్నానం పావర్చుటచే దేహము నిర్మలం బగు చూర్చి
దోషయు క్షమును ముంమార నేవనచే జనించిన వికారము నివృత్తియగును.

12. లోహవికారకాన్ని.

దూర్వారసం సమాదాయ సుధునా సహ పశ్చిచేత్,

అయోవికారకాన్నిసాస్యకృష్ణవర్ణేవర్కన. 13

కా. గజశేవము, శేన, దిరిని భక్షయింపగలర్చి నేవించిన జనకంబును
దర్శించుటచే కర్మములు నివృత్తియగు భోగి, దోషయు క్షమును లోహభస్మ
నేవనచే జనించిన వికారము నివృత్తియగును.

శ్వేతదూర్వారసం ధీమా సితోపలయుతం పిచేత్,

తేనకార్యాగేకా లోహ విషా శ్చాన్నిమహాప్లుయు. 14

కా. శేల్లగజేనవర్ణమునకు సముముగ కలకంజ మార్లమును కలిపి నేవి
చిన, దోషయు క్షమును అయోభస్మ నేవనచే జనించిన వికారము పోయెను.

13. ఘోషవికారకాన్ని.

చింతాఫలాని పక్యాని జలే విప్ర్యాపితేన్నరః,

ఘోషవికారకాన్నిసాస్య ద్వారీర్వ్యం నిధి దర్శన. 15

ఇత్యనుపానమర్జ్యార్థం ధాతువికారకాంతి ప్రకరణాను
ప్రథమ స్కంధే.

కా. చక్కఁగఁగఱిందివ చింతపండుకు ఉదకమువలెని కానుగ పిరికి పానంబొకర్చిన నిధిని దర్శించుటచే చాలద్రవ్యము లొండుదాడును దోషము క్రమము కంఠభస్మనవచే జనించిన వికారము నిర్మిత్తియగును.

ధాతువికారశాస్త్రి ప్రకరణము ముగిసెను.

ఉపధాతువికారశాస్త్రి ప్రకరణము.

14. పాదరసవికారశాస్త్రి.

వికారో యది జాయేత పారదా స్త్యలవంయుశాత్,
గన్ధకం సేవయే ద్ధీమా న్నాచితం విధిపూర్వకమ్. 1

కా. పాదరసమునకు భుజ్యంబుకాది దోషంబులు గలవు అట్టిదోషములు గలపాదరసవలెనచే వికారము జనించెనని శాస్త్రోక్తమున కుద్ధితసేవ గంధకసేవచే వికారము నిర్మిత్తియగును.

గన్ధకం మామయుగ్మంత వాగవల్లిదళై స్సహ,
యో భావే త్పారదగ్రస్త స్తద్దోష స్తస్యకామ్యతి. 2

కా. రెండుమామయుగ్మమాణము కుద్ధితసేవ గంధకమును తమకలహలలో నునిది ప్రతిదినము పేవించుచుండినచో దోషయుక్త మగుపాదరస సేవ వచే జనించిన వికారము వలించును.

ద్రాక్ష మాశ్లాంశఖంజాని తులసీ శతఫామ్మికా,
లవంగంనాగ శీసంచ గంధశీవ సమాంశకమ్. 3

కర్ణమాత్రం చయోయుక్తం నర్వమేత త్పుభక్ పుభక్,
మూర్ధయోగాంతరా సాధ్యా త్పుతదోషవికార ముత్. 4

కా. ద్రాక్ష, పండును, బూడిదగుమ్మరుచెట్టియును, తులసియు, శతఫలము, తపంగములును, వాగోపరములును, పనుమాగా యాభ్యుపచేత దానినిపమముగ కుద్ధితసేవగంధకమును గ్రహించి పాలలో రెండుకుండులదోషవృద్ధి ప్రతిదిన

నిని దైవి ప్రాతఃకాలంబున సేవించుచుండిన వాసయోక్తమగు పాదరస సేవ
నచే జనించినవికారము నిష్పత్తియగును.

నాగవల్లిరసం ప్రస్థం భృంగరాజరసం శుభమ్,
తులసీరసప్రస్థంచ ఛాగదుగ్ధం సమాంశకమ్. 6
సుద్ధితీతంవద్యగాత్రేషు యానుయుక్తంబినత్రయమ్,
స్నానం శీతశనీరేణ సూతదోషప్రశాంతయే. 6

తా. తమిళపాదరసము, గుంటగలగరాపరసము, తులసీయోతురసము,
మేకపాలు, దీనిని దినుముకొక్కొక్క ప్రస్థము చొప్పున నేకముచేసి స్యాం
గములకు కంటించాములవలకు మరదన జేయించి కొని శీతోరకములో స్నానము
చేయవలయును ఇట్లు మూడవదినములుచేసిన వాసయోక్తమగు పాదరస సేవ
నచే జనించిన వికారము కలుగదు.

15. హరితాళవికారకా ౨.

చాదిమవ్యథలం చక్రం జలం తన్య నీలేన్నరూ,
తాళవికారకా ౨స్నాన్య త్పాతకంగురువందనే. 7

తా. చక్కెర ఫలించిన చాదిమవిత్తుల రసమును వానం వానర్జ్యన, వా
సయోక్తమగు హరితాళకనేవనచే జనించిన వికారము గురువందనముచే పాత
కలబులు గ్రస్తంబులగుచుదండంబున నుపశమించును.

శీరకం తర్కరాయుక్తం సేవయే ద్దినస ప్రకమ్,
తాళవికారకా ౨స్నాన్య ద్దారిద్ర్య ముద్యమే యథా. 8

తా. శీరకజ్జ, కర్కర, దీనిని కురుముగ నేకముచేసి నీడుదినంబులం
సేవించిన తిదోగములన చాద్ర్యము లొలగుచాదువున వాసయోక్తమగు
హరితాళక సేవనచే శీరకము కృశించునట్లు శీరశి వికారము కలుగదు.

కూత్తాంశవ్య రసం దేయం దురూభాం త్తథావచ,
రాజహంసీరసం తాన త్రాలవికృతికా ౨క్పల్. 9

తా. కూడిదనుముశుభంకమును, అరదగండినేక్యరసమును, చెప్పిత

ప్రాకరమును పనుముగ నేకముచేసి నేవించిన దోషయు క్తమును పారితోక నేవచే జనించిన వికారము నిష్కరింతును.

మవర్ణపుష్ప భూసింబ కావ్యధం సేవే ద్దీపత్రయమ్,
కాలవికారకా నిష్కాస్య కామకా ని ర్యధా స్త్రియా. 10

తా. వర్ణము మిక్కిత్రులయ, రక వ్రాసుడువలె, నేకవేసు, పనుముగ నుంచి కపాయముబెట్టి పానముజేసినవో స్త్రీగంధోగముచే కామము కాలి తెంపవలెను దోషయు క్తమును పారితోక నేవచే జనించిన వికారమునూనును.

యథా రవవిషం మాన్యా ద్లోదుగ్ధవచ గంధకమ్,
పవిత్రానర్పాక్షిరస వైధా తాళవిషం పునః. 11

తా. ఆపుపాంలా పుద్దిజేసినగంధకమును దీపించుటచే పాదరగదోషం బును, కర్పూర, పర్పాక్షిరసములను పనుముగ కలిపి నేవించిన పారితోక జని తెదోషమునూనును.

16. ముగిళిలవికారకా ని.

క్షీరకం మాక్షీకై ర్యక్తం సేవయే ద్యో దీపత్రయమ్,
తవన్య వికారం కువటి నకరోతి కచాచన. 12

తా. ఆపుపాం, లేన పిప్పి నేకముగజేసి మూడుదీపంబులు నేవించిన దోషయు క్తమును ముగిళిలనేవచే వికారం తెల్పుదునుజనింపకయుండును, అవలగా ముగిళిలనేవిన దోషము నిష్కరింతును.

17. గంధకవికారకా ని.

గవాం వయోఘ్నై ర్యక్తం వలీ వికృతికా నిష్కృత్,
తక్తైవ దేవకుముదుం వచాయక్తం చ కాంతిక్యత్. 13

తా. ఆపుపాం, వెయ్యి, కలిపి నేవించినను, అపంగములు, వసు, చూర్ణముచేసి నేవించినది దోషయు క్తమును గంధకముచేరిన వికారమువశించును.

18. అభ్రగవికారకా ని.

భాత్రిఫలం జలేపిష్ట్యే సేవయే ద్యో దీపత్రయమ్,

తనకు వికారకాన్ని సాగ్యి చాళికినకన్య న సంశయం. 14

కా. ఉపరికాంతాలవలనగాని, ఉపరికాంతాలవలనగాని, నీకుపోసి
దంది ప్రభుత్వం వలనగాని, దిండిన వలనగాని కనుక అధికారమునకు
అనిందిన వికారము నివృత్తియగును.

19. మాక్షికవికారకాన్ని

**కుటుంబకన్య కపాదేన మాక్షికవృత్తి ప్రకాశింపఁ
తత్తన చాచినుత్సంధా చేపాన్య సుఖకాంక్షిణ. 15**

కా. ఉపరికాంతాలవలన, లేక, చాచినుత్సంధానవలనగాని ప్రాసాద
మాక్షికవృత్తి అనిందిన వికారము నశించును లేనియొక్క వికారమున
నూతన నివృత్తియగును.

20. ఇంగిరీకము, శిలాజక్షుల వికారకాన్ని

**మరిచం ఘృతనంయు క్తం సేవయే ద్వివస ప్రకాశం,
తనకు శిలాజక్షుని వ్రద్వ ప్రకన్య కానికృత. 16**

కా. వినియోగము, నియ్యం పనుము, లేక మరేదీ వినియోగమునకు
చిన, ఇంగిరీకము, శిలాజక్షులను వినియోగము నివృత్తియగును.

21. కర్పూరవికారకాన్ని

**ధాన్యాకం సితయాయు క్తం సారితరీత పావత్య,
కర్పూరకన్య నివృత్తిసాగ్య వృహిషీశక్త్యకం వ్రథా. 17**

కా. దనియోగము ఉపరికాంతాలవలనగాని యందు కందకర్పూరాలను సేసి
చినను, లేక పట్టాపేదలను ప్రాసాదము దోషము క్తియగు కర్పూర సేవచే
అనిందిన వికారము నివృత్తియగును.

22. కుశ్మణ్డవికారకాన్ని

**జంబీరకప మాదాయ విదే ద్య స్త్రీదినం వరం,
తనకు కుశ్మణ్డకాంతిసాగ్య వ్రద్వ వృహిషీశక్త్యకం. 18**

తా. నిష్ప్రపంచ్యతమము మూలముననున్న పాదముచేసినను, ఐరోపా
లను ఉదకములో చక్కగ పిరికి త్రాసినను, దోషయు క్షమగు మైలుకు త్రిమ,
పాదకు త్రిమ, కళ్ళరి పేదచే జనించిన వికారము లొనగును.

23. మృగాబ్జవికారకా ని.

గవాభ్యుతం నికాయుక్తం మృగాబ్జస్యచ కా నికృత్,
తక్షణ చాన్లుకరస ఘటోద్వికృతికా నికృత్. 19

తా. కట్కిరలో ఆవునెయ్యికలిపి కనించినను, ఉత్తిరకాయలరస
ముత్రాగ్రసను, కన్నుల సేవచే జనించిన వికారము నిభ్రమిని నిర్వృత్తియగును.

24. నవాసాగర వికారకా ని.

గర్భభస్యవిషం భక్ష్యే తక్షణ నవాసాగరమ్,
మృత్రికా గైరికా నీరు కాంచత్రుట్యంశ కా నికృత్. 20

తా. గాడిరపంటికలరసమును త్రాగిన కుద్ధిచేయని నవాసాగరము,
మృత్తిక, గైరికా, అన్నభేది, మొదలగువాని సేవచే జనించిన వికార
ములు నిర్వృత్తియగును.

25. మాక్రికాది వికారకాంతి.

ఘృతం మధు నికాయుక్తం గోమగ్ధేన పసుం నిలేత్,
తస్య మాక్రి ప్రవాళస్య హీరకస్యవిషం హలేత్. 21

ఇత్యనుపాదమధ్యేన్యా ముపధాతువికారకాంతిప్రకరణమ్నాను
ద్వితియ స్సమన్వేతః.

తా. నెయ్యి, తేనె, కలకండ, ఆవుపాలు, వీనిని గఘముగా జేతము
చేసి పాదముచేసిన దోషయుక్త మగు య త్రియములు, పగడములు, చిత్త,
ములు, మొదలగువాని సేవచే జనించిన వికారములనుభూనును.

ఉపధాతువికారకాంతిప్రకరణము ముగిసెను.

సావరవిషశాన్తిప్రకరణము.

26. నాగ ఫేసవిషవికారశాన్తి.

బృహత్సూరారణం దుగ్ధం వలమాత్రం నిషేవనాత్,
నాగ ఫేసవిషం యాతి సజీవతి చిరం పుమాన్.

1

తా. వ్రాహ్మధంసమును అపుహంబో కలిపి చక్కెరమామిడివ్వక
గాని నాలుగుకులముల ప్రజామునోవ్వక గాని నేవించిన నల్లమందు భక్ష
ించి జవించిన వికారము నిప్పు దీర్చు చిరకాలమునాకు జీవించుమును.

ఉగ్రా సింధు స్తథా కృష్ణా వ్యధో మదనకః ఫలమ్,
తప్తనీరేణ తద్దేయ మహి ఫేసవిషం హరేత్.

2

తా. గుర్ర, పైలధవలవణము, విప్రస్థులమంగళాయలం, సమభాగములగు ఉష్ణ
ద్రవములతోనూరి పానముజేసిన నల్లమందు భక్షించి జవించిన వికారము పోవును.

టంకణం నీలకుశ్లంచ ఘృతయు క్షంచ రావయేత్,
తేన వాంతి ర్భజేత్ కృత్యో నాగ ఫేసవిషం త్యజేత్.

3

తా. పెరిగారము, పైలకుశ్లము సమభాగ చూర్ణముచేసి యందు
సెయ్యికిలిపి నేవించిన, నవజంబై నల్లమందు తోవను శిశువుమగ నశించును.

27. ఉష్ణైత్తలిక్షులవికారశాన్తి.

వృంకాశ ఫలబీజన్య రసో ద్వివలమాత్రయా.

భక్షగా ద్ద్యుక్తధుస్తూక విషం వశ్యతి నిశ్చితమ్.

4

తా. పెంకాయబిళ్ళలనైనను, వ్రాహ్మధంసమునైనను, ఉదకముతోపి
నూని గలముదీసి గలమలములు నేవించిన, ఉష్ణైత్తలిక్షుల భక్షించి జవించిన
వికారము నిష్కంభముగ పోవును.

కార్యావపుష్పం నిశయా జలేనోక్త్యాప్తపానకః,

ధుస్తూరవ్య విషం యాతి తథా లవణసేవనాత్.

5

తా. మైది ప్రతిభాలు, కలకండ, యదవరణముతోనూ పావముచేసి నను, లోకమును ఉదకములో కలిపి త్రాగినను, ఉమ్మి త్రవ్వించి భక్షణచే జనించినవికారము నివృత్తియగును.

నోదుగ్ధం ప్రసవేకంతం శర్కరాయాః పలద్యయమ్,
తవ్యచానా ద్విషంయాతి భుక్షూరవ్యచ విశ్చితమ్. 6

తా. నాలుగునీర్లు ఆవుపాలలో కలపబడినను చీనావర్షాదకలిపి త్రాగినచో ఉమ్మి త్రవ్వించి భక్షణచే జనించిన వికారము నివృత్తియగుచోవును.

28. వత్సనాభివికారకాన్తి.

వత్సాశనవ్యవృత్తవ్య రసఃపల ప్రమాణాః,
శర్కరాయాన్తపాశేన వత్సనాగవిచం హరేత్. 7

తా. ఒకనలము వత్సాశనవ్యవృత్త రసముతో శర్కర కలిపి త్రాగినచో వత్సనాభి భక్షణచే జనించిన వికారము నివృత్తియగును.

29. భల్లాతకవికారకాన్తి.

వర్షచో మేఘనాదశ్చ నవనీత నమన్వితః,
భల్లాతక భవే శోభే హంతి లేపన దేహినః. 8

తా. ఆవాలు, చిట్టికూర, వెన్న ముఖ్యములుగా ఖర్జుంబున పైచి చక్కగ ముద్దించి, శరీరమునకు లేపనము చేసికొనిన తేడినింజలచే జనించినవాపు నివృత్తియగును.

చారు సరస ముస్తాని నవనీతేన లేపయేత్,
భల్లాతక వికారోయం పద్యోగచ్ఛతి నత్వరమ్. 9

తా. దేవచారు, ఆవాలు, కుంగుముద్దలు ముఖ్యముగా మెల్లములేసి వెన్నకలిపి శరీరమునకు లేపనముచేసికొనిన తోవనీ తేడినింజలచే జనించిన వాపు నివృత్తియగును.

నవనీత తిలౌ దుగ్ధం పునః ఖండయుతం తథా,
ఏక ద్యయన్త లేపన హంతి భల్లాతక వ్యథామ్. 10

తా. పన్నయ, నువ్వులు పైవను, అవుపాలు, కలకండ సెనను, ఏకము చేసి చక్కగనుచి కరుణునకు లేవనము చేసికొనిన తీరిగించుచే జనించిన చాడ నివృత్తియగును.

నీకయా ననా యామాచ్చ మేళునాదరనవ్య చ,
తన్నా దృష్టం విషం హంతి యథా లింగప్రవేననాత్. 11

తా. దిట్టిభుజరములో కలకండ కలిపి త్రాగిన, లింగార్పవచే పాతకము ను తొలంగుచున్న తీరిగించుచే జనించిన మిగత మెకకాయలో పోవును.

30. ఖదిరవికారకాన్తి.

ఖదిరోద్భవం నోచయసా నీరాయ క్తం తక్తవచ,
యస్సేవయేంద్యామమేకం భల్లందిశ్శుశికాన్తికృత్. 12

తా. అవుపాలలో కలకండకలిపి త్రాగినచో వంద్ర, తీరిగించ సేవచే జనించిన వికారము నొకకాయలో నివృత్తియగును.

31. కుమ్మెదలకాటుచే జనించు వికారమునకుకాన్తి.
నోదధీకుంతిపంయు క్తం పానం భృంగీవికారనత్,
శిఫ పువంశజం తదస్య జ్జలేపిష్టాన్వ పిలే న్నరః. 13

తా. పాంటివి కూరి, అవుపిరుగులో కలిపి త్రాగినను, సోపు, ముపు, ఉదకముచే కూరి త్రాగినను కుమ్మెదలకాటుచే జనించినవికారము వశించును.

32. గురిగించల వికారకాన్తి.

మేళునాదరసోగ్రహ్యం కర్కరాయుక్త పానతః,
దచ్చటాయా వికారవ్య కాంతిస్సృద్ధుగ్ధపేననాత్. 14

తా. చిట్టిభుజరములో కర్కర కలిపి త్రాగినను, అవుపాలుత్రాగినను గురిగించలవికారము కనిపించును.

మధు ఖర్జూర మృద్ధీకా వృక్షాన్మూన్మూచ కాడియా,
పయామై రామలక్ష్మైశ్చైవ యుక్తా శుభోగ్ధవికారనత్. 15

కా. తేనె, ఉప్పులము, ద్రాక్షపండ్లు, పుల్లపండ్లు, చింతపండు, దాడి
బండు, కేరళపండ్లు, ఉత్తరకాయలములములములుగ గలిపి పానముచేసిన
గుణవిజ్ఞానముచే జనించిన వికారము కనిపించును.

83. పోకలుమొదలగువాని వికారకా ని.
పూసిఫలం బడ కీత వస్త్రవాతో హితం భవేత్,
శర్కరాభక్షణే దేయా మధునా శర్కరానివృత్తమ్. 16

కా. మృగంబు భక్షించుటచే పాక్షు గలిగినవి, కీతోదకములలో త
దీపిత వస్త్రములొక్క గాలిని నేవించవలయును. మధునా శర్కరానివి లేక,
తేనెలో కలిపిన శర్కర నేవి, నేవించవలయును.

84. కోద్రవభావ్య వికారకా ని.
కోద్రవాణాం భవే స్వార్థా దేయం షీరం గుళికలమ్,
సగుడః కూర్జ్వాంశకరణో హంతి మద్యపకాద్రవమ్. 17

కా. ఆరిక అన్నమును భుజించినందుచే మూర్ఛకలిగినవి, అప్పుడు
పరిశీలన ఆవుపాలముగాని, వెల్లుములో చూడితె గుడ్డుముకాయలములు గలిపి
గాని, పానము చేసిన వికారము కనిపించును.

85. గన్నేరువిష వికారకా ని.
సీతాయుక్తం నచా దేయం దధినా మాహిషం వయః,
తథాచార్కత్వేనా వీతం కరవీర విషావహమ్. 18

కా. కలకందము చూర్ణముననీ పెరుగు కలిపి పానముచేసినను, బట్టి
పాలలో తల్లెడుతేరుపట్టు కలిపి నేవించినను, గన్నేరువేళ్ళు భక్షణచే జనించిన
వికారము కనిపించును.

86. వజ్రమంచారవిషకా ని.
శీతనారి సీతాయుక్తం పానం వక్రచిహ్నపహమ్,
వస్త్రవాతాయ స్తథాకార్య క్షీతచ్ఛాయాయంచ సేవయేత్. 19

కా. శివోక్తములో ఖండకర్పరయోగమును కలిపి పాదము చేసినది, దీక్షామూలకముగవచ్చెడి గాలిని నేరించినను, చక్షువినిదయించుచుండినను, బాంధవతెనుదుపాలు, తెనుదుపాలు, జిల్లెడుపాలు, నేరించుచుచే జనించిన వికారము జరించును.

చించాపత్తం జలేపిష్ట్యే మర్దయే చ్ఛాంతిక్కుప్తవా,
హిమాద్రిజలపానన మ్మహీచార్పవికారయతే.

కా. చించానును జలేపిష్ట్యో మారి శరీరమునకు మర్దనచేసికొనినను, హిమార్పిర్వరిమండలి జలమును పానము చేసినది, తెనుదుపాలు, జిల్లెడుపాలు నీరిననుచే జనించిన వికారము శమించును.

87. నేపాళవికారకాన్తి.

ధాన్యాకంఠిరయా యుక్తం దధివాసమా యుః పిబేత్,
దంతివీజవికారస్య విన్యత్తి న్నస్య ప్రణయతే.

కా. దవియాల, కలకండ్, చక్కఁగానులి పెరుగులోకలిపి త్రాగిన యెడల కుష్టిరేయని నేపాళసేవనముచే జనించిన వికారము వారిండును.

88. విషముష్టి వికారకాన్తి.

ఘృతం మధు నీకాయుక్తం పదా పిబతి యో వరః,
విషకోచ వికారస్య కాన్తి న్నస్య ప్రణయతే.

కా. నెయ్యి, కొంచెముగ తేనె, కలకండ్, సేకముచేసి ప్రతిదిజము నేరించుచుండిన విషముష్టిపండ్లి భక్షణముచే జనించిన వికారము వారిండును. (అనగా కలకండ్ చూర్ణములో నెయ్యి, తేనెగలిపి నేరించుచుండునుట.)

89. దుష్టవాతబాదిరోగవిన్యత్తి.

దుష్టవాతో రవే స్తాస్తి ద్దూకరోగః ప్రణయతే,
చించాష్టుక నీకాయోద్దా దావయేత్తు ప్పుకగ్గతే.

కా. వాయువు మూర్ఛరొనుము ఎలవ బాకరోగము జనించును. ఇది శమించుటకై చించుచుండునైన, కుల్లికాయలరసమునైన, కలకండ్లనైన, ఈ

National Library,

Calcutta.

2343 dt 4-3-57

Re-181-

23. అదములో కలిపి పానము నేయవలయును.

40. శీతలదాహకాన్తి.

మధునాదకయుతం వీతం శీతలం దాహనాశనమ్,
నీలిగాంఢ ఘృతే ఓష్ఠ్యై దేహ శేచన కాన్తికృత్. 24

ఇత్తమపానమశ్లేష్మాం స్థానరవిషకాన్తి ప్రకరణము
శ్మితియ పృథుద్దేశ.

కా. శీతము కుష్ఠోదకములో కలిపి త్రాగినను నీలియామను శరీర
మీ 7 రోగమువలనలేకుననుచు నీకొనినను, శీతలము శ్మితియ దాహము కలుగును.

స్థానరవిషకాన్తి ప్రకరణము ముగిసెను.

జల్లమ విషకాన్తి ప్రకరణము.

41. జల్లమ విషకాన్తి.

సంధ్యా కర్కటికా మూలం ఛాగమూర్తేణ భావితమ్,
నవ్యం కాంక్షరపం వీవృం విషోదహత చేతసామ్. 1

కా. సొడ్డుదీరవేళ్ళను దేకమూర్తి మతోమరి పుల్లనికరిని కలిపి నవ్య
ముచేసిన జంగమవిషవికారము హరింతును.

లజ్జా మూలం కలేబధ్యా విలివ్య నకలం వపు,
రమతే ఫణిభిస్సార్థం వాతికా న్నరుషోయథా. 2

కా. లజ్జామూలమును (ఆ ర్థవ త్రివరు) భూసముచేసి లలియెనంగి దా
విలివిచ్చి రెండు ఖండములుగఁజేసి యిం కొకదాని సంవిటకట్టి ముత్యముక్క
దానిని గంధముతోని కలిరమునకు శేషము చేసికొనిన పద్మాదుల నిమిలు
లన్నియు హరింతును.

42. దంష్ట్రవిషకాన్తి.

త్రివలా చందనం కుష్ఠ సూర్య శిం ఘృతసంయుతమ్,

00000002343TEL

పానలేవ నమాత్యాగో దంష్ట్రస్య విషవాళిః.

తా. శ్రీగంధములు, శ్రీగంధము, కోస్తు, అల్లము మార్లము చేసి కలలోకి పానముచేసినచో, కరీరమువలన లేవనముచేసినచో, కందురీగ, తేనెచే మొదలగువాని కాటుచే జనించిన వికారము హరించును.

48. సర్వాదివిషకాన్తి.

గోశత్యో ఫలిసి కక్ర వారుణే వాత్రివర్ణికా.

ప్రక్షాళనమాత్రేణ సర్వాదిగరలం హరేత్.

తా. ఎద్దుకాయకొట్టు, కరికొట్టు, అగపి, ఎక్కుడునీళ్లు, వివిలో కు రెండుకేసి పానముచేసిన యెప్పుడు మొదలగువాని విషములు హరించును.

వరామతా వరా ఘృష్టా కరదాహుప్ర లేవనాత్.

ఘృణనర్చ స్తచాగ్రహ్యో నదంచతికదాచన.

తా. ఇంగువ, పసు, ఉదకములోఁ జక్కగనూరి వా ద్రవరూపులకు చక్కగ లేవనముచేసిన ఘృణనర్చముకాటుచే జనించిన విషదోషము హరించుటయేగాక, మరల నెప్పుడును కర్షదోషము గలుగదు.

యథా ఖలన్యై వైషమ్యా త్ప్రీడితో యాలి నజ్జనః.

తథా వచాయా ధూపేన గృహం ముక్తాన్త్ర శేష్లహి. 6

తా. గృహమున పర్వమును గాంచుటచే భయములేచెడి మజ్జముల మిగిలిన వలన ధూపములేసిన వాస్తువర్తము మొదలగునవి ఖచ్చియగ చలాయించులు అగును.

తుత్థంచోగ్రా కానుఫలం గోద్యుగ్ధేనచ పాయయేత్.

తస్తాత్పర్చవిషం యాలి తథోషణఘృతేనచ. 7

తా. మొలకల త్రమ, విష మంగకాయలు తినునా త్రమగు గ్రహించి యంతకములోనూల అపుపాలలో కలిపి పానముచేసిన పనుచందై యర్చియు హరించును. మఱియు మిరియాలను యజ్జముచేసి కలిపి యుష్ణముచేసి భక్షించిన కర్షదోషము హరించును.

41. కావ్యవివకా ని.

కావ్యసాగరి విషం హంతి శేషం కుక్కుటవిష్ణయా,
సుదైవై లార్కదుష్టశ్చ శేషకావ్యవిషం హరత్. 9

కా. కుక్కుటమునకు సులభముగా కలిసియుండు నైనను, దెల్లము, తైలము, జిల్లేడుపాలు, జిల్లేడుపాలు, శేషము చేయుచుండిన కుక్కుటమును హరించును.

ఇన్ శకావ్యసదంష్ట్రానాం కుమారీదళ సైంధవమ్,
మహాష్టవః విశేష్టవా త్రిదివాంతే సుభావమా. 10

కా. నెయ్యి, కలబందనము శేషముచేసి కొంచెమువెచ్చుచేసి పొంగ జేరినను కొంచెము సైంధవమును కలిపి మోడుదినములు ప్రారంభింపగా మహాష్టవములయందు త్రాగిన వెల్లికుక్క కాలు విషము పొరించును.

తైలం తిలానాం పలలం గుడంచ శీరం తథార్కై శ్చుమ
మేవ పీతమ్, ఆలర్క ముగ్రం నిషమాశు హంతి సదోష్ఠ
భవం వాయురివా భృచ్చిందమ్. 10

కా. వెల్లికుక్కకాలుచే శీలించుచుండెడి నరుడు మాక, నువ్వుల మార్చును, వెల్లిము, జిల్లేడుపాలు శేషముచేసి త్రాగిన విషము పొరించును. పిత్తిము, జిల్లేడుపాలు, అముడుపాలు, తైలగడ్డలు, ఇసహాళి మొదలగువాని మిశ్రమచే కొడుము నేలించివలయునని కృశించుచుండెడినరుడు పిత్తి తిప్పిన శ్రవ్యములను కలిగియున్నను శేషముచేసికొనిన నది పొరించును.

యశ్చాశు కర్కమూలంచ మరీచం కర్షభక్షణత్.
తద్యోగం తత్త గాడేవ దహే ల్లోహకలాయా. 11

కా. నువ్వుడుచేళ్ళు 2 కులములు, మిరియూలు 2 కులములు, ఉడకముతో నూరి ముద్దచేసి ప్రతిదినమును క్షయించుచుండిన వెల్లికుక్కకాలు చే గలిగిన వ్రణము కిక్కురియగు నాడును. ముఖ్యము, కలబందనమునకు శక్తి పొందినచే యిహులలాకుతో కక్షలు చేయవలయును.

42. దుష్టజంతువికారకా ని.

పిష్టం క్రంచం జలేభ్యుష్ట్య నిత్యం పిబతి యోవరా.

తహ్యధరే దుష్టజంజో ర్విషంశక్యతి తక్షణాత్. 12

గ్రంథపక్షిశాలమును బలముచే మూరి ప్రసరినము రాగము నేయ
మండెడి కరవి గుష్టజంజువులు కలచినవి వానివిషము శిష్యముగ నశించును.

46. పృశ్నికవిషకాన్తి.

హింశుశ్చార్కపయోభృష్టో దేయోవరిచదావయేత్,
పృశ్నికపగ్గ విషంహంతి రజసిం దుష్టపతి ర్విభా. 13

శా. మందియిండున, బిల్లెడుపాలు, సమముగమూరి పృశ్నిక తక్కువైన
ప్రజించున పదేపదే లేపనము చేయుమంది మార్కులును ఉదయించుటచే అంశ
కాచము తొలంగుధంగి పృశ్నికవిషము హరించును.

బాణపుంఖరహో నీతో మేఘనాదరస స్తథా,
శర్కరా నహితం పానం విషం పృశ్నికజం హరేత్. 14

శా. కందులిరసము, చిట్టిపూరకసము, కలకంద, వికముచేసి పానము
చేసిన పృశ్నికవిషము హరించును.

47. గృహగోధికావిషకాన్తి.

కటుక్రయం సింధు కరంబ నీజం ద్వయం నిశాయాః కపి
కచ్చ బీజమ్, నిహంతి పావన విలేపనేన విషం పమస్తం
గృహగోధికాయాః. 15

శా. పాంటి, పిప్పలి, మిరియాల, సుంభకతలము, కానుగిల్లెలు,
పసుపు, మృనిపసుపు, దురదగొండిపిత్తులు ఉదకముతోమూరి గ్రాసినను, లేప
నేపనము చేసికొనినను, ఇట్టి గృహగోధికాయాని విషదోషములు హరించును.

48. సరటవిషకాన్తి.

అర్కమూలం పరాచూర్ణం వీరంశీతేనవారిగా,
సరటవ్యవిషం నత్య శ్చాంతంభవతి నిశ్చితమ్. 16

శా. బిల్లెడుపేరు, వన, దూర్లముచేసి శిరోజకములా పానముచేసిన
తొంపకతీవనముచే అవిరిచ విషదోషము హరించును.

49. మూషకవిషకా ని.

ఏకాయాః పలమానంతు బాణపుంఖరణః ఫలమ్,
యః పితౄశ్చక్రీతరుక్మాయ మూషకస్యవిషాదహమ్. 17

తా. పండుకులముల కలకండ్లలో పండుకులముల నెంపలికనమునఁబడి
వ్రాసిన అంబున పేర్కొనినతోడనే వ్రాసిన విషకకాండ విషముహరియను.

50. శ్వేతమూషక శృతగ్రంథివిషకా ని.

ఊర్ధ్వార్ధుః పతితం మూషం శ్వేతవర్ణం మదారుణమ్,
పాతీస్థానే ధ నేన్ద్రాంశి సాగ్రంధిర్వృత్కుదాయకా. 1-
కన్త్రేణ గ్రంథిం వీస్వాత్స్య ఖరవ్య శక్పతం ఓపిత్,
తేన దుష్టవ్య గ్రథితో వికృతే శ్చాంతిశ్చ వృతే. 19

తా. అధోవృత్తును శ్వేతమూషకము వైశుండి కన్త్రేయమింద నది
వేరి ముచట గ్రంథులు జనించి మరణంబుగలుగును. కావున గ్రంథులు జ
నించిన లోదనే పామిని శస్త్రముచే గొందెముగ నీలి అందు నాడిబిక్కెంచె
అను నేడము చేసిన యాగ్రంథులు కమిందును.

51. సింహబాలవిషకా ని.

సుఖోక్యమూమానంతు దినం వింశతి మూషితే,
తస్యసింహవ్య బాలవ్య విషం నవ్యా త్కదాచన. 20

తా. భూటము కల ప్రమాణము ఏప్పుడె యరవపివములు గే నమూన
మగేపిక వ్యాఖ్యతో ముజుంతువిషము నిప్పల్లి యగును.

52. ఇమరమూషకవిషకా ని.

మహిషీ నవనీకంచ టంకనై స్సహ మర్దయేత్,
మూషికభ్రాన్తరప్యాంతం నాగ ఫేనన తిత్సయమ్. 21

తా. మహిషివన్న, కలిగారము, నమూన వేముచేసి మర్దించి నాగ
మునకు తిత్సము చేసికొనిన తుమ్మెదలు, అదివియోగము మోవలసి గొప్పలం

కుప్రళ కాటుక జనించిన వికారము వారించును. ఈయోగముచే నల్లకుండు భరించుటవలన జనించిన వికారమును హరింపజేయును.

38. కర్ణప్రవేశమైన శోరీగం మొదలగువానికాన్తి,
కర్ణప్రవేశే భిక్షార తత్కర్ణే మూత్రకం యేవ,
తథాచ కిలత్రైలంచ ధంశేవత్సవ్య క్షల్మమ్.

22

తా. శోమూత్రము, మంచినీటి, నేరములేనీ, కొంచెము చెప్పలేని యొకడు, అభిమాన కేవల రసములేనీయునను, చెవిలో పోయియుండిన చెవి లోతొచ్చిన శోరీగం మొదలైనవారితే జనించు వికారములు వారించును.

జనోయా న్నాలుకా యోగా నమృతంప్రావయేత్తు యత్,
విలిప్తం తేన ధంశస్య నిర్విషం యామూత్రకః.

23

తా. అపివియోగం కరచివస్థలంబునఁ గలిగినద్యులకు మనఃకాయము క్షింతిల్లును (ఉమ్మిని) తేనెములేనన నది తోడనే నత్యశ్శంబులగును.

39. మూమకాశ్యంబుజంతువిషకాన్తి.

భల్లాత్వైర్మృధం ముస్తా కవిశ్చ్యుఫలం తథా,
రాలసికాత్థవలేషాం చూర్ణ ధూనప్రభావతః.
మూమకా మళకా మక్షి మక్కుగా నివళికా,
పలాయంతే గృహం ముక్తావై యథాయుద్ధేతి కాతరా.

24

తా. జీడిపండ్లు, జిల్లేడుకాయలు, కుంగముత్తలు, తిలకొరికాయలు, యక్షధూపము, చెల్లెలవూలు, చూర్ణముచేసి గృహములో ధూనముచేసిన యుద్ధమున విరికినమగలవాడు పారిపోవుధంగి నిలుకలు, దోమలు, కుంగులు, న్నలులు, విషజంతులూ పరాయణంబులగును.

అర్కములంచ వార్తాం భావితం హిహ్యగ్నినా నహ,
కటురైలా క్షిప్తం నికాయాం మక్కుగావహ.

25

తా. అర్కములేయగ్నినా, కుంగలేయకు, ఎట్టదిక్రయోగభూమిలో భా

ప్రతికి యం బాధునివిమళాని బాధిలో వ ద్వివిధవిధి కా గ్రుంబయిండు దీనిము
వలెననిన వల్లలు వలెండును.

55. యూకాదివంశన విమళా స్త్రీ.

శ్రీమూలం గోపలేశ్వరస్వా దేవాలయంబకారయేత్,
యూకాచ రీక్ష కా సా వా నాశయంశ్యుతి తస్య గాత్. 27

కా. మారదులేదును గోమూత్రముతో గంధములేసి దేవాలయము లేప
ము కలిగినివ పోయి, తమ, చిరవలం ముదలగు ము స్రవ్యదశములు తోడ
వ వలెండును.

శిలాగంధక గోమూత్ర నిడంగం కటుతలతీ,

ఏమాం తేచే భవేద్భాంతి హృదాయూకాచ రీక్ష కా. 28

కా. శిలాచిక్కు, గంధకము, వాములికంగములు మార్చములేసి అందు
గోమూత్రము, ఆనూ మెకలిపి కలిగియునకు లేపదులేసికొనివ పోయి, తమము,
చిరవలం ముదలగునది యన్నియు వలెండును.

56. భ్రమరకృతలలోదరలోగకా స్త్రీ.

మట్టుడే చోదలేప్రాప్తే బలోదరః ప్రజాయతే,
తస్య కుక్కుర్భురీ దేయా వికృతే శ్యాంతిక్మ క్షుచా. 29

కా. కడుపులో కుమ్మడ ప్రవలెండుటచే బలోదరలోగము జనిం
చును. కావున ప్రత్యేకము కుమ్మర్కు నేమింపుదెండికతో కుమ్మడలమున గలి
గిన వికారము కనిగొనును.

57. సర్వివిషములకు విధ్యాచక్రములు.

త్రైలం చాన్లుం తథా నిద్రాం వర్జయే ద్విషవీడితః,
తండులం ఘృతదుగ్ధంచ శ్రేష్ఠచక్ష్యం విషాతు గ్. 30

కా. మా నిద్రాచక్రము, నిద్ర ముదలగు వానిని విషవీడితము వర్జయింపవల
యును. తియ్యపులక్ష్మము, మియ్య, అవుచాలు, పితకరంబులు.

కాతో ప్రథోవధానోశ్చ విషం ప్లావరజంగనుమ్,

సర్వహం నమనం శ్రేష్ఠం విరాశ్చ తత్తావత.

81

స. ధాతూపధారుణవిరివియవికారములను, సాచరజంగమాదివివికారములను, నమనవిశేషముల కీయవలయును.

స. సర్వవిషవికారములకు సామాన్యమధము.

స. తాదాధికారము పదా దేయంచ భేషజమ్,

నీతా మధుమృగచయ స్తండులం కూహిషం శక్యత్. 82

స. తాదాధికారము, తేజ, నయ్య, పాలు, పశ్చిమేదోనము సందర్భములకు హిరకరములును నుండును.

మృత క్షృత కృతా దేయం శ్వవస్య చ విషం వినా,

అలక్ష్మీ కూహి మన్నంచ జలం శక్యాత్పలాండునా. 83

ఇర్విషపానమస్త్యం బృహదాన్తి ప్రకరణము

చతుర్థ ప్రమాదక.

స. దట్టమిక్కు విషమునకు తప్పు. తక్కినవి విషములకు పైనిలేవినవి లోనికి నుండలనువాని కేర్పరుగ నియ్యవలయును. అలక్ష్మీ విషమునకు దేహి కావ్యము, ఎల్ల శక్తి వైరదము. ఇవి హిరకరములగు నుండును.

ఇర్విషపానకా నిరకరణము ముగిసెను

సప్తధాతూనాం శోధనమారణ

రోగానుపాన ప్రకరణము.

అథాత పుంస్రవత్కృమి ధాతూపధాతుమారణమ్,

రోగానా మనుపానంచ సంక్షేపా శ్చిక్ష్యతేఽధునా. 1

స. ఇతః ధాతూపుంస్రవత్కృమి, ఉపధాతుపుంస్రవత్కృమి, మారణములను, రోగానుపాన విశేషములను, సంక్షేపముగ రచియించుచున్నాను.

విష్ణుభాగవతాం శోధనమారణ్యోగానుపాదప్రశరణము. 39

50. పారదోత్పత్తి.

- మందా తారకహింసార్థం కైలాసే ప్రార్థిత ముత్తైః, 1
 1. సునాత్నా మహాదేవః పార్వతీవల్లభ శ్శివః. 2
 రథో శృంభోశ్శుక్రతం శతో గృహీతం వహ్నినాముఖే, 3
 ద్భ్రష్టే తేకపదుర్ధికు మానింక తత్పుష్కన్పథక్. 4
 బాహ్యాదితీస్త్రయన్యాంకే గారికాపా స్తా కార్యకృత్, 5
 శ్శివమాయాంతం యత్తి పుం నదిశస్పర్శకార్యకృత్. 6
 పరేత్పత్తి ముమాభ్యాకా పారఃస్య మనీషిభిః.

తా. తా. కామినీధార్మమై శాంతియమి త్తం. కేయలయోగవికలు
 తాత్పర్యము, పార్వతీవల్లభుండును నగునీశ్వరుని కేవల ప్రాది సమ ప్రదేయిలు
 ప్రార్థన నశించు క. ప్ర. మహాదేవేనై తమి పార్వతీయో గుయోగము కే
 యమి. విష్ణుము పరశంబయ్యి దానిని త్తం గ్రహించి ధరింపకర్మముగాక
 ధూమియంతునిదుఃఖా నది నలుదిక్కులనుండు వ్యాపించెను. ఉత్తరదిశ
 యందు పడినరసము గారికా ముచే నిర్మలంబగుటకేనీ యది యేకార్యమందు
 ను యోగింపవనియు, పశ్చిమ దిశయందు పడినరసము నమ ప్రకారముగా
 మరలయోగింపవనియు, అయోగ్యుడచే క్షమ నించెడను.

50. పారదనవర్త భేదములు.

- శ్వరవరో ద్వజమూర్తీ రక్షః క్షత్రియసంజ్ఞకః, 5
 కీతవర్ణో భవదై వ్యశ్యః కృష్ణామృత్యు శ్శూద్రహతయః.

తా. శివుః పుష్కరముగలదగుము బ్రహ్మహరియనియు, పుష్కరపుష్కరముగల
 సము క్షత్రియహరియనియు, పచ్చనివర్ణముగలదగుము దైవశక్తిహరియనియు,
 నలుపుష్కరముగలదగుము శూద్రహరియనియు చెప్పబడుచున్నది.

- నానో వంశో ములో నహ్ని శ్శాంచల్యంచ విషం గిరి. 6
 తపత్యస్త్వి ర్భూదోవా ఘృతావా త్పారదే స్థితాః.

తా. పాదరముక న్యభారముగ నాగ, మంగ, గిరి, అహస్త్వి, తా

దలగు మహాదోషములనుగలవు. బానిస నివారించుటకై అష్టాదశగుణములను కేవలముయోచి.

61. పాదరసగుణము.

మూతక్షుద్ద్రవముక్రిదోషకమున పుర్వామయభవ్యంనకృత్
కాంతా కామదినర్థ నోతి లలకృత్సృష్టి మధాయా త్పిస,
చతుష్టస్త్వరిహాసదోమరణపృథ్వాత్కృత్సృష్టికృత్
వాక్యస్థుం క్రిమికుష్మచాకనకకృత్సంయోగచాపీరసః.
కుష్మేచ్ఛవమహారాశిం యవ్యస్తహతి పావకః,
తద్వ్యధాతుగ తాన్ సూతోరోగాదోషత్రయోభ్యువాన్.

ఈ పాదరసము పుద్గ్రసములతో గూడినది క్రిదోషకమునకానికను
అనుమలంబు దోషముల నివారించుకేయవదిగను, కామమును కృష్టిచేయు
గను, కడులలకారకము, అనుతరుల్యముగను, శివస్వరూపిగను, చతుర్వి
లములను ప్రకాశము గలుగంజేయువదిగను, స్పృశి, సూచును, వివిధములగు
కేయవదిగను, కృత్సృష్టను, మందిమివి, వినివి జయించువదిగను, కడిగెన్నట్లు
గలుగంజేయువదిగను, వాద్యము, క్రిమి, కుష్మపు వినివి వారించుకేయవదిగను
కాంతిని గలుగంజేయువదిగను, అమహానములచే నకు సుతోగములను కలం
కేయవదిగను ముందులయేగాక, అన్ని యెండివకట్టె గమనాపాయను తహి
యమిచ్చి భాతుగత క్రిదోషించును దహించును.

62. హింగులలోతరసము.

జంబీర నింబనీరేణ మర్దితం హి్యంగుళం దివమ్.
ఉర్ధ్వపాతనయంత్రేణ గ్రాహ్యస్సాన్యస్మిర్నలోరసః,
కంఠ్యైర్నాగవంగాద్యైర్నిర్దుక్తో రనకర్షణః.

ఈ ఎనిమిదిగులముల యింగిరకమున్నవిమృదులస్థైర్యము, హరిహారము
అమరము, రాదీలలగు సమయలో ఖల్వమున వారాగులాములు మర్ది
యించుకొనించి కిరస దాని నోకగట్టికుండలోనుంచి పై నువదియొకకుం
తోర్ధ్వంబుచేయుచుచేసిన ఇదే ఉర్ధ్వపాతన యంత్రమనవలయును. నాగ

సప్తధాతూనాం శోధనమారంభోగమనానప్రకరణము. 84.

ఇందుకాములు మంచుటయేగాక పైకుండవీడ తదిదిభవస్త్వమును దు
హాంకై కొంచెము కొంచెముగ శీతోడకముకు పడవరే ప్రోషించుచుండ
అయితి యెట్లుచేసిన నారసము పైకుండకెగిసి భూమాకరముగ బ్రవించి
మించును పిదప నాయోర్ధ్వపాతవయంత్రిమును సొంగకెరితమున గ్రహిం
చుకొనుచు బహుళాగ్రతిగడిసి పైకుండలో భూమాకరమేగానాటించి
యొంచునవయసు కరాకట్ట (వరాహాపూర్వకో) గీతుమండిన సంకు రసము
పొందును. పిదప ఆరసమును నాలుగుభూతాని, అయిదుభూతాని సప్తముతో
మిశ్రమింప వలె నాగవంశాదిపై కుండయొద్దోపగోపించునను ఇట్టిరసమును
సప్తధాతూనాం శోధనమొనరింపవలెను.

85. రసశుద్ధిక్రమము.

బంజీరోత్థద్ధ వేదైవ పారిభద్ధ వ్రవ వేగవా,
యానుం వస్తుర్వైయత్కేస రసోగ్రాహ్యమసర్వల. 11

గా. సరసమును ఖల్వయవవైచి యొకకామునకు నిష్కరంబునకుచేరి
పారిభాకవక్రరసముచేతచేరి, ముక్తింది యొక సిండించిన శుద్ధియగును.

నాన్యకో ఊర్ధ్వపాతనాదివిశిష్టపారజేనపుంసకత్వేనున్తి
తదుత్తం శోధనసంస్కారే తన్వత్,
బలప్రకర్తాయచదోలికాయాం
వేదోగ్రహవైసంధవయాన్దగర్భే. 12

గా. ఊర్ధ్వపాతరసములకన్నిటిని వపుంసకదోషము గలను. అది
సప్తధాతూనాం శోధనమొనరింప వలెను. అందుకేసరే నిర్భావ
గలమును సూరి కడిసి ద్విధమయిన సప్తమును నాలుగుభూతలయంద
మిశ్రమింప వింగిరికరము మనిరి దానితో గట్టిగ మూటగట్టి దానిని పైకిం
పెట్టెనామునందులో మునుగువలులకట్టి యంచలి జల మిగురువలెను ఆరసో
గ్రాహ్యము గాగ చుక్క మృద్వన్నులచే నోలాయంత్రమున మంచుట
యగును. ఇట్లే ప్రకారము శోధనమొనరింపవలయును. ఇట్లుచేసిన రసము
శుద్ధిపడును.

64. సామాన్యవక్షుణబలిహరణము.

యుక్తభాగజే రసంశృత్యా చాలూకాయంత్రే సుధ్యమిన్, 13
వక్షుణం గంధకం తత్ర క్షీపే నత్పాల్నం కనైః

తైలనూరౌ యథా గంధ స్తోవితారయే ద్ద్యుక్తిమ్, 14
సాంకశీతో దృఢోగంధ స్సోటయిత్యా రసం నయోతే.

సర్వకోశేషు చాతవ్యో రసావ్యాధినిరూపనః,

తా. విశేషమునుచేయు ఇందులోనిది, దాని మధ్యమున ఇంకొకటి
ముగిల ముగియించునట్లును, సునిచి పొయిమిచ్చునట్టి, మధ్యమునినవలె
చేయించునట్లును, కుద్ధిజేసిన గంధసమిక్ష యను వేయుచుండాలయును. ఇ
టులజేసినవంశము కలిగినతోడనే మనం గంధమును వేయులయును. ఇ
ట్లుండున రసము ఆచేయల గంధమును భక్షించునట్లు చేయునట్లు. ఇ
గంధం బారణ మనలబడును. తలగుము యు సత్కోశములయంద ముగియించు
టకు మిగుల శ్రేష్ఠమిదని అయ్యున్నదనే క్లియ - పించెదను.

65. చారణఫలము.

సర్వపాపకయే చాతే ప్రాప్యతే రసచారణాన్. 15

తత్పాత్రిన్ ప్రాప్యమేవంస్యా ద్విజ్ఞానం ముక్తిశ్చ గాఢం,

యావద్దినానవహ్నిస్తో బారిణే ధార్యతేరసః. 16

తావద్వర్షసహస్రాణి శివలోకే మహీయతే,

తా. రసబాగిదే సర్వపా. క్రియించును, ధుక్తిము ముగియ, విశే
షావంబును కల్గును. రసబాగినివిధి క్రియ, అన్ని విధినివలయు పొందినెద
కో, చాతవిన్ని సహస్ర నిత్యములు శివలోకప్రాప్తియు ముగియవలె విశేష
యిదని పించెను.

దివమకం రసేంద్రభ్య మోదహాతి వలతాశపమ్. 17

ద్రవంతి సర్వపాపాని శుర్యన్నపి నలిప్యతే,

సప్తధానూనాం శోధనమారణ్యోగానుపాసప్రకరణము. 32

తా. రసమునకు శోధనము అన్న దానముచేసిది నగుచు సప్తధాన మును పుడెను.

అజారయంతో యది హేనుగంధా
వాంఛంతి సూతాత్పలమవ్యదాంఘ్రి.
క్షేత్రాకవ స్తాదపివస్యజాతం
బృహీవలా క్షేభివజశ్చయంగా.

18

తా. ఏదైద్యుడు రసజారణమును చేయకయే జాదవేగలిగడు మంచి రసము మాత్రము శోధనతో యుద్ధివాడు భూమియందు విత్తనము విత్తనము ధాన్యభజమును శోధనవట్టి కర్షకుని (కాపురూని) చందంబున మందబుద్ధి రహితుని యెఱుంగవలయును.

66. మధునాగస్థకజారణఫలము.

కుశ్యేతు గస్థకే జీర్ణే శుద్ధా చృతగుణో రసః. 19

ద్విగుణే గస్థకే జీర్ణే సర్వధా సర్వకుష్ఠజా,

త్రిగుణే గంధకే జీర్ణే సర్వజాష్య చినాకజా. 20

చతుగుణేతు సంజీర్ణే ఎలీపలితవాళవః,

గంధే పంచగుణే జీర్ణే మయమయకరో రసః. 21

షడ్గుణే గస్థకే జీర్ణే సర్వరోగహరోధ వేత్,

అశ్య మిత్త్యు వాచేదం జేపి శ్రీభై రజేవ్యయమ్. 22

తా. రసమునకు సమయగ శుద్ధిచేసిన గంధకమును జీర్ణింపజేసిన నది కుశ్యేతునకుంటే శతగుణము లభికముగనుండును. రసమునకు శంఠింతలు జీర్ణింపజేసిన మద్యకుష్ఠపులము, మూడింతలు జీర్ణింపజేసిన సర్వరోగములను, నాలుగుంతలు చేసిన ఎలీపలితములను, అయిదింతలు జీర్ణింపజేసిన మయమయకరోగములను, ఆదింతలుజీర్ణింపజేసిన షడ్గుణోములను పాఠింపజేయునది షష్ట్రుడు ప్రియదీపి కుచశీలకాడు. ఆ పోష ప్రభావమునందుకు వైరపునకుండేరియెను.

67. గంధకజాతిశ్లేషములు.

చతుర్థాగంధకః ప్రోక్తో రక్షః పీత స్పితోఽపి తః,
 ఉత్తమోఽరుణవర్ణ స్వాస్థ్యాదీనికనుమ చ్ఛరిః. 26
 మధ్యమః పీతవర్ణ స్వాస్థ్య చ్ఛుక్లవర్తోఽథ సస్త్వేతః,
 రక్షో హేమశ్రీయానూతః పీతశ్చైవ రసాయనే. 27
 ప్రణాదిశేవనేశ్వేతః కృష్ణపీత స్ఫురుల్లభః,

ఈ గంధకము - రక్ష, పీత, శ్వేత, కృష్ణవర్ణములని నాలుగువిధములు. అందు చాదిమధ్యమమునంటి రక్షవర్ణము గలది ఉత్తమము. ఇది స్వస్థాది ధాతురూపదంబుల కుపయోగమున నుపయోగపడును. పీతవర్ణముగలది మధ్యమము. దీని నమృతార గంధకమందురు. ఇది బోషకములందుండు ముఖ్యోపకరణము. శ్వేతవర్ణముగలది తామ్రము. ఇది ప్రణాదిశేవనమువకు ప్రకృతముగ నుండును ఈవకుర్విధగంధకములలో కృష్ణపీతవర్ణములు దోరకుట దుర్లభము.

కుశుభృచ్ఛముః ప్రాయో నవనీతవను ప్రభః. 28

మచ్చుణః కలిసస్పిగ్ధో గంధక శ్చేష్ఠశ్చైవ శ్లే,

ఈ చింతకపుచ్చముపంటివర్ణమునకు, నవ్వునది మృదువుగను, వికృతపాకముగలదియు, కలిసముగను, ముచ్చుగను, నుండితి గంధకము శ్రేష్ఠమని అయిర్వేద వేదములను చెప్పెదను.

68. గంధకశుద్ధి.

లోహపాత్రే విశిష్టే చ్య భృత మగ్నౌ ప్రతాపయేత్. 29
 తప్తేతప్తే తిత్సమానం ప్రక్షిప్తే గంధకం రజః,
 విద్రుతం గంధకం జ్వాలాన్య దుగ్ధసంక్షేపః కాపయేత్. 30
 ఏవం గంధకశుద్ధిస్వాస్థ్య త్సర్వకార్యేషు యోగయేత్,

ఈ లోహపాత్రములో కొంత గంధకమార్చమును, శేరివి వైచి నిప్పు హిడనుంచి కలిపించి, పిదప శీఘ్రమైన గంధకమార్చమును అందు వైచి యో

సప్తధాతూనాం శోధనయాచణరోగానుపానప్రకరణము. 25

క్రమించినచోడనే చాచిరి అత్రపాలలోఁబోసిన కుద్దియగును. ఇట్టి గంధక మును సర్వవిధములయందు మువయోగింపందగును.

69. ధాతు సంఖ్య.

గ్రహకారక కామ్రుక తీక్ష్ణక శ్రవణభుజంగకమారక మనచ,
ఇతినదంత్యధాతుగణంబుధాన్యకలకామ్రును కేళ్యుతివిస్తరాత్

ఇ. సువర్ణము, వెండి, బామ్రుము, లోహము, ఇనుము, పీసము, పంగము అను
విధ ధాతుగణంబులని అయ్యుత్తరకేతలు కామ్రుములయందు వక్కాణించెదరు.

70. మువర్ణ సంఖ్య.

ప్రాకృతంపహజవహ్ని సంభవం
త్యాకరోద్భవర సేంద్ర వేధజమ్,
హేమ పంచవిధమాహు రాదరా
ద్బాలబోధన విధాన కారణాత్.

29

కా. "ప్రాకృతము," "పహజము," "అగ్నిసంభవము," "త్యాకరోద్భవ
నము," "సేంద్రవేధము," అని మువర్ణము కైదువిధములగు రాజబోధార్థమై
వర్ణింపబడియెను.

71. మువర్ణ పరీక్ష.

మర్దేముక ప్తం కుచి వహ్ని యోగా
చీకీంసుర క్తం యదివాకరస్థం,
గ్రహ్యంప కుభ్రీత్వ ముభోధ కేద్య
త్వాబ్యంసువర్ణం భిషజాంపరై స్తత్.

30

కా. అగ్నిబోధాచిత తే మువర్ణము తీతలముగను, ఎఱుపువర్ణము గఱచి
గత ఉండునో యది "త్యాకరోద్భవ" మని యెఱుంగవలయును. దీని కొన
కములయందు గ్రహింపందగును. అగ్నిబోధాచిత కుభ్రీత్వముగఱచిగ నుం
డు మువర్ణము బొంధములయందు నిర్ణయవలయును.

72. మువర్గ శుద్ధి.

తైలైతశ్రేణాంజీ ధేనుమూత్రే
కాలక్థానాం సంకపాద్యైర్కమగ్నే,
హేమంశుద్ధిర్దాయతే కాంచనాశే
తప్తంతప్తం చాపాద్యే త్సప్తవారాః.

తా. మువర్గపురములను అగ్నిలోతప్తముచేసి తైలము, మువర్గము, క్షృణును, నోమూర్తియు, ఉలవకట్టు, జిల్లేడుపూలు, కాంచనాలరసములను ప్రతిదానియందును ఏదేడు మాన్లు మంచిన నది కర్షణమునగును.

78. మువర్గ మారణము.

తపనీయరసో భుజంగమస్య రసోవై వియతేఽపిసోపకాంతే,
సహచాన్లుజతేనచూర్ణ మేతత్పరిష్కృష్టాశ్చభగోలకోవిధేయః
సుకరానపు టేఽపిగోత్రేభ్యశ్చభగన్తః పరిగోల మూచనీయః, అశ్చ
రోత్రమూశునంపుటాన్యంపరిభుద్ధ్యాపరిసాచయేత్సోహృత్తా
దృవత్రింశవసోవటాన్సుశుష్టాః పరిదేయాన్సుతరంపుటేపుటేచ,
అపిసప్తపుటే మ్ను శుద్ధిమేవరపరిసంజాయతేవస హేమభస్మ.

తా. మువర్గమును రాపాడి లేసి మంచిభాగ్యమున దైచి, దానికి మో
కాంగము తమకాపాకురసము, చింతిపులుసు, కొంతెముగ నెల్లికాయల పులక
దైచి, శుద్ధింది ఉంటుచేసి దానికి కనుముగ శుద్ధిచేసిన గంధకమును గ్రహి
ది చూర్ణముచేసి యొక చూరలో నుగము గంధకమున దైచి, దానిపై యొక
ఉంటునుని దానిపై శోషించిన గంధకము దైచి, విదవ దీని శాళ శరాలములనుదీ
పెయ్యచేమాసి చింతమన్నదేసి యుండింది, విదవ దీని శాళ శరాలములనుదీ
కుదవము కేరకులకాయను. విదవ దాని నందుండిరికిని మరల పైపుకారముచే
ముప్పదియేడుతరగతో పుటించినయలుసు. ఇట్లు ఏడు పుటించిరికిన ము
ర్గము నిర్జోషముగ భస్మంబగును.

వస్త్రధామనాం శోభవమారణ్యోగానుపానప్రకరణము. 30

14. మువర్ణభస్మగుణము.

వృక్షం చోటకం దివ్యకాంతిం తనోతి మత శ్యావ కాన
క్షయం పితృవాతౌ, ప్రమేహగ్రహణ్యాతిసారంచ కుష్ఠం
చ్యవం హంతి చాఖండికందర్పదంచ. 30

కా. కర్ణార్ణభస్మముచే, శాయము, కాగము, శ్యావము, క్షోణము,
వాతము, పిత్తము, ప్రమేహము, కంఠవాతము, ఆతిహారము, ముష్టిపు జ్వరములు,
చ్యవము, కాక, దివ్యపివకాంతియు మిగుల కామవృద్ధియును.

వృష్ణాం తిక్తం కషాయం మధురమతివయః స్థావనం కాం
క్షించ, పృష్ఠ్యది హృద్యంచ బల్యం నుదికరి మఖలంపా
గ్యశుద్ధిప్రదంచ. ఆయుర్దంవై చలీనాం హరణ మచిరతోనా
శసం మర్చిసాగామ్, రోగేశోన్మాదమాండ్యజ్వర పరిహర
ణం పర్వరోగాధినాశమ్. 31

కా. మువర్ణభస్మము చేతు, జగరు, మధురము గలదిగను, ముదిమిని
కఠింకయువదిగను, కాంతి, పిల్లవృద్ధి, మనస్సంతోషము, బలము, రుచి,
కాంక్ష, వాక్ష్మికుత్వము, ఆయుర్వృద్ధి గలగ శేయువదిగను, ముదిమి,
చలించును, శివాదము, జ్వరము మొదలగు పదు స్థిరోగములను క్షిప్తియుగ
లించుకయువదిగను నుండెను.

15. చక్రగుణము.

వృద్ధం విధ ప్రేక్షణలరోగవాశం కరోతి సౌఖ్యం ప్రబలేంద్రి
యత్యేష్, శుక్రవ్య వృద్ధిం బల శేష వృద్ధిం క్రియా నుయు
క్తించ యుతంచ హేనుమ్. 32

కా. చోటపాతమును మువర్ణభస్మము పడు ప్రోగ వాశంబును, ఇం
ద్రియములను దృఢత్వమును, శుక్ర సౌఖ్యమును, శుక్ర బల శేషవృద్ధిలను
మర్మరోధహారి క్రియలను కేయును.

76. అవశ్యదోషము.

బాంచ దీర్ఘం హరతేవరాణాం రోగప్రజం పోషయతి,
రాదే, అసాఖ్య కారకృ పదైవ పేమ్మ: అవశ్యదోష
వ్యరణం రోగితి.

రా. రోషముగల సువర్ణభస్మ నేవచే యి ద్ద్యముల వాశవయ్య
కరీరమున రోగ ప్రాబల్యంబును, సదా అసాఖ్యంబును, మరణంబును గలవను.

77. రా. శ్లేషములు.

త్రివిధంపరిశీ ర్తితంచ మాష్యం ఖనిజం వంగజ వేధతే తక్షణ
అవరోగ్యరసాదధింశ్చగ్రహా నకలై రైవైవ్యవిశాంధైశ్చ.

రా. రాశ్యము, ఆకరోద్యు, వంగోద్యుత వేధోద్యువము వివి త్రి
విధముల నుండు నవి వసోదధి అనుగ్రంథముల వనిరోజవకనీన వైద్యు
త్తల ననించవలెను.

78. రాశ్యపరీక్ష.

ఉళే నింగజం వేధజం ప్రోగ్రహ్యం యతోవై మ కుళి
త్వమకం మృదుత్వమ్, అతో గ్రహ్యమేవం ఖనిధంచ
మాష్యం తతశ్చేవ్యవర్ణం సకామాల్యము క్తమ్.

రా. పంగజ వేధజము లమ నీలందురొద్యములు రోమలముగను, కు
చ్చముగను, మరణంబుంకీనీ యవి గ్రాహ్యంబులగు నుండువనియు, ఆకరో
ద్యువము రోమలముగనుండు శ్వేతవర్ణముగ నుండుటంచేసి యది అగ్రహ్య
మనియు, వైద్యుతే త్తల ననించవలెను.

79. రాశ్యదోషము.

రాహో రోధో భ్రాంతి వాంతోచ మాష్య రోహకృతే
శోధసం కీర్తయిష్యే, తైలే తక్రే నంక్షిచే త్కుంభి
యే త ప్రం వారా స్ఫుత్రవర్ణేచ సప్త.

సప్తధామానాం శోధనమారణ్యోగానుపాసప్రకరణము. 39

శా. రాశ్మయవకు గంతాపము, రోగము, భ్రాంతి, నికువము, అజీర్ణము, అపాకము, అంతులంజీపి ఇది పాపింపుటకు దానిని అన్నిలో కట్టిన నూనెలో, మట్టిగలో, నుమ్మడురపములో, చిలుకేకురపములో, మామిడిమలో, జేనేదుకున్న ముంచుటయును. ఇట్లు చేసిన రోగముపోవును.

౩౦. రాశ్మయూరణము.

కారవత్తననుసూతగంధశీరాంజనేన నహితేదలయేత్, గర్భగుప్తశుభయంత్రగీర్ణిత్యాచయే శ్చుభినయమ్మీనా.

శా. పైవిదెప్పినట్లు శుద్ధిచేసిన వెండిని పలుచని కేకులు చేసి పిదపవాచానీ సమయగ శుద్ధిచేసిన పాదరమును, శుద్ధిచేసిన గంగజమును కేకాని, శాంజముతో మూరి, ఆవెండి కేకులకు దళముగ తేలవముచేసి, యొందించి, ద్వాన్నీతో పాకము చేసినను, లేక, పిడకలతో గొప్ప పుటంటిడికను, కట్టించును. పిడక దీనిని యిట్లెఱంగున వీ నాలుగుమాస్లు చేయవలయును.

౩౧. రాశ్మిభస్మగుణము.

కారంచ కారయతి రోగపముద్రపారం దేహవ్యపాశ్యకృలం కలితానహంచ, హంతీవా రోగ నివర్తనములం ప్రసవ్య వృష్యం పునర్నవతరంకురుతే చిరాయుః. 44

శా. శుద్ధరాశ్మగోష్ఠము నకుద్ర, నమాజం చురు రోగంబులను, ముడిపి, రోషము క్షమనవిష్ములను, రోగములను రోషములను నశింపజేయును. కీద పొట్టలను, మిగుల బలంబును, చల్లదవమును, పిదపృష్ఠిని గలుపించి చిరకాలమునాకు శీలింపియించునట్లు చేయును.

కారం రోగపముద్రపారిగ మహా పితృపహం వాతజిగ్ముక్షేష్ణవిసారి మేహశయం క్షుత్కాంతిపంథాయకమ్, శ్వేచ్ఛీహ యశ్చైవీరిత జ్జ్వాల్వాత్రిశోకానహం కాశీగ మతతయ ప్రశనుసం దీర్ఘాయుషం పుష్టిదమ్ 45

తా. రోగ్యోష్ణము, ధర్మద్రుమసాటి రోగములనుండి తరింపఁజేయు దగివదిగను, దీర్ఘము, నాశము, గుల్మము, శ్లేష్మము, విషరూప, కృష్ణవాతము, గాఢము, స్థూపము, యక్షేప్తము, ముదిమి, పాండురోగము, శోషము, అక్షీణకర్మము, గాయములు, తుఱురోగము వశంబుకేయును. అనుశ్చయ్యోగ శరీరపుష్టిర గుంజకేయును.

42. అపకృదోషము.

తారంబ దేహస్య రోగి తాంబ విక్షంభకాం యచ్చు
శుక్రనాశమ్, అపాటవం వీర్యలలప్రహానిరి మహాగదా
నోషయతిహ కామే.

తా. శుద్ధిచేయని చెందికస్యముచే శరీరమున అపరకాపము, మలములలో
దుర్బంధము, శుక్రము నాశము, దగ్ధబలము, వీర్యహాని, రోగ ప్రాబల్యమునందును.

43. తామ్రసంఖ్య.

ష్టేచ్ఛంచ నై పాల మథోపకంతి శుక్చం రవజ్ఞా ద్వివిధి
రసేషు, యత్తాలనా చ్ఛాప్యమతమాచకాంతి సైత్రాప్రక
ష్టేచ్ఛమానిహేయమ్. యత్తాలనా ద్ర కతమాచకాంతి
రై పాలకం గ్రాహ్య మథోభిషగ్ని, అనారం తామ్ర
మాత్ర తాగళ్ళ దోహంజ్ఞ వక్ష్యే లహరిభా నిభోజ్య.

తా. తామ్రము ష్టేచ్ఛ, శేషాళ జనితములని ద్వివిధములగు పానీ
యని రవజ్ఞులను సైత్రాప్రకేక్ష్య నిలించెదయ. అందు ప్రత్యేకము కనిగను పా
నంబు క్షాప్యమనెల్లముగ ను దువది ష్టేచ్ఛకారమునయు, ద్ర కతముగ మలము
శేషాళ దేక జనితమనియు పానంబును. అందు కడకు గిరి శ్రేష్ఠముగ మలముల
నానిని గ్రహించెదనును. ఇది తామ్రము నాగ్రయించుచుండెడి వాస్తవ
పంబులను అతేక తామ్రముల ననితాకించి విలంబదను.

44. తామ్రదోషము.

వాంతి శ్చాగ్రింతి స్పంజను ప్రాకమాతే కంఠత్వంబై ఈ

శ్రీకృష్ణానువాం శోధనమారణ్యోగానుపాన ప్రకరణము. 41

కా బియ్యపాంశా, అష్ట దోషాః కీర్తితా స్తాన్రుచుభ్యో
జీహం నన్యం శోధనం కీర్తయన్త్యే. 49

కా. కాన్రుచువ చాంతి, భాగింతి, సంక్లమము, తానము, కూల, కందు
కడు, బియ్యము, బియ్యపాంశ, కలుగంకేయం అష్టవిధదోషములు జూడబడిచే
జీహం నన్యం శోధనం కీర్తయన్త్యే.

కా. కాన్రుచుభ్యో.

కీర్తితైలం భేదముకూర్తంచ వాంతిం భాగింతిహన్యా
కాంతకం కాలభాన్యుః, వజ్రే దుగ్ధం శోధకుగ్ధం క్లనుం
యత్రానం హన్యా త్రింత్రిణి నింబనోయమ్. 50

కా. కాన్రుచుభ్యోభవ నిస్సలో కాది పుల్లమగ్ధగయందును, మందిమా
మందును, శోమాత్మకమగును, ఏదేడుకూర్త మందిన నందలి వాంతి
భాగింతి, పుల్లనకలిలో, శుభ్రవక్త్రులో, నేదేడుకూర్త మందిన నందలి
భాగింతి దోషమును, బొంతి జెముడుపాలలో, ఆవుపాలలో, నేదేడుకూర్త
మందిన క్లనుకోనింబులు, చింతపండుపులుసులో, నిమ్మపులుసులో, నేదేడు
కూర్త మందిన నందలిభాగింతిదోషమును హరించును.

సంపం హన్యా త్కన్యకా కీర్తతోయం హన్యా ధుగ్ధం
గోమృతం కంకురాంచ, రేచం హన్యా త్పైరణం మిమ్మ
శోయం మైత్రం ద్రాక్షా ఏకకపాంతార నూశు 51

కా. మిమ్మయు కాన్రుచుభ్యోభవ కాది, మంచికలిపంద, దీపికపుష్ప
మందులో నేదేడు కూర్త మందిన నందలి కాలదోషమును, అశ్వపాల
లో, ఆవునిమ్మలో నేదేడుకూర్త మందిన కంకురాదోషమును, అదవిగం
కెములో, పరుగుమిడికల్లో, నేదేడుసాయలు మందిన విరేచకదోషం
మును, శేటిలో, పచ్చిద్రాక్షపండ్లములో నేదేడుపాయలు మందిన పిష్టి
దోషమును హరించును.

కప్తాని తప్తానిచ పత్త కాని కాన్రువ్య నూత్నాని విశో

ధన్వంతరీ, పక్షిపవారాంశ్చ పృథక్పృథక్స్వతః, చా-
శుద్ధతరాణి నూనమ్. పత్నాశి తాన్యేష మఖ్యైశ్చ
వ్యర్థేన సూతేనచ నింబ తోయో, వినుర్దియే దైవ్యైః
తిక్కాగంధం గుణాన్విత శ్శ్వేతతరాణియానన్.

ఈ తామ్రమును పరిచయముచేసి అన్నిలోకాది తొలక తల్ప-
రిపములలో ప్రతిదానియందు నేడేడుమాగు మంచిన శుద్ధియగును. ఇది
దాని కడుము. శుద్ధిచేసిన పాదరసమును బామ్రపురేమలకు ఖర్చములో
యా తామ్రపురేమల తల్లగ నగునటు విత్తుచుండుననుచే జక్కయ వ్య-
యమందనరాదు.

సుశుద్ధగంధం ద్విగుణం సుగుంధం వినుర్దియే ద్వాన్యకర-
నాగ్ధమ్, ప్రేషయేత్తానిచ పత్రాణి క్షిప్తతో దాన్య-
యంతే సుఖాంజే. వినుర్దియే చాన్యేనకరావళేన ప్రపూరిత-
ద్వాన్యోయాచ ధూత్యా, నహ్నిర్విదేయోఽథ శక్తైః
నైరైవ యామై శ్శతంధ్విర్మియతేహి శుల్బమ్.

ఈ మమ్మ మర్దికవి యుండిన రేమలకు ద్విగుణముగ శుద్ధిచేసిన
రసమును భావాన్వితముతో జక్కయమర్దికవి తామ్రపురేమలకు రేపక-
రేసి, యుండించి, ప్రమిదలయందుంచి, పరిమత్తుచేసి, యొకత్వమున
దలో నిమగ్న, బూడిద పోసి, బానిమగ్ధమున నేలవేసినదాని నుంచి, నాల్గి
బాముల పెల్ల పెల్ల, పాకముచేసినచో తామ్రము ఎక్కుగ భిన్నమగును.

విస్తాన్యగంధేన పునశ్చ ఖల్వేవ సంభావయే త్పురగాబర్హ-
వేన, ఏకండికం క్షిప్వన్విధేయశ్శరావత్తైః లేన గవా-
యంత్రే. తతోవిధేయాః ఖలు సంచభావాః పృథక్పృ-
థ్నేశుభ సంచగత్వైః, ఈష ద్విదేయాః ఖలు గంధకోశ-
పుటపుట నాత్రవిచారణీయమ్.

ఈ విధమ నాతామ్రభిన్నమును, దానికర్ధభాగము శుద్ధిచేసిన గంధ-

శ్రీకృష్ణానునాం శోధనమారణ్యోగానుపాసప్రకరణము. 48

అర్జునునవైరి, అపవిత్రంజరసముచే భావనచేసి, ప్రమిదలయ్యం దుం
కలమత్తులేసి, బుకదినము అగ్నియందొడువలలు గజపుటం విడవలయను.
అతఁడై మృగమను అవుపాలతో, పెరుగుతో, నెయ్యితో, గోమూ
త్రంతో, అవుపేదరసముతో, ప్రత్యేకప్రత్యేకముగ భావనచేసి, ప్రతిపుటం
మీద కొంచెముకొంచెముగ శుద్ధిలేవితగంధకమునుకలిపి పుటంబిడవలయును.

క్షుద్రస్య ఖంఠస్య పుటావిధేయ ప్రతాపం శుద్ధతరం హి
శుల్కమ్, మయూరకంఠాధమిదం యదాచే శ్రీకృష్ణుశం
శుద్ధతమం పవంతి. యత్ప్రేవితం చేద్విశనోతివాంతిం గోమ
స్త్రైవ విశోధయే తత్, శృష్టామిధాభ్యాం పరివేయే
క్షిప్తగ్రీష్మం శరశ్వంచ విజాయమానమ్. 69

తా. పిదప కాకా మృగస్థమును తేలితో, కలకండతో, పుటంబులిడి
పద పరశుద్ధంబును. మణియూ, మయూరకంఠవర్ణంబుగనందు తామ్రధ
ర్మము చేతుద్ధమును దని చెప్పయిదు ఇట్టి శ్వంటును వేదించవలయును.
హిరణ్యమునునునం దధికముగ ఎరునలలు అయ్యి నేని కానిని మరల అవు
పాలతో మర్చించి పుటంబిడి పిచ్చులి, లేని, పది అనుపానములతో నీవించ
వలయును. తామ్రధస్థమును శ్రీకృష్ణరత్నకుపులయించు వేదించువాడను.

86. తామ్రగుణము.

కుష్ఠ పీహ జ్వర కథ మదుచ్ఛాన్వన కాసార్తికోపాం
ప్రంద్రాశూలోదర కృమివిహి పాండుమోహోతినాదాన్,
అర్జునుల్బుక్షయ భగ్రసు శిరోన్యాధి మేహాదిహిక్మా
శుద్ధం శుల్కం హంతి పతతం నహ్నిన్మద్ధింశరోతి 70

తా. శుద్ధతామ్రధస్థ సేవనచే కుష్ఠపు, పీహము, జ్వరము, కఫము, కా
శము, శ్యావము, కామము, హపు, రేంద్ర, హూత, ఉదరము, కృమము,
పాంకి, పాండుపు, మూర్ఛ, అతిపాదము, మూతవ్యాధి, గుల్మము, క్షయము,
భగ్రము, శిరోశోకము, ప్రమేహాదిశోగములు, ఎక్కిక్కు శక్తియను. అగ్నిది
వేమను గలగును.

వహ్నిం ప్రదీపయతి వాళయతిహ కుష్మయర్కాంసి చాన్త
కఫమహగవం సశోభమ్, అన్యాంశ్చ దుస్తరగచా
లాం సమాథ్లాం స్త్రామ్రం వ్రయుక్త మదిరాచ్చ నిహ
శీఘ్రమ్.

తా. కుష్మకామ్రభస్మ సేవనచే కుష్మపు, మూలవ్యాధి, హింసిత్య, క
ము ప్రాప్తిమహు, హిప్స, మోదలగు అపాధ్యకోగము లన్నియు వశి
మగ నశించును బలరాగ్ని వర్ధకము కలుగును.

87. అపక్వదోషము.

పాశేనహీనం వచనం కరోతి విశేషనం తావమలోప
ముదార్కమ్, హంత్యాయు రుచ్చైర్భృమిమోహపాశ
కుక్రావహం దేహ బలాపహరి.

తా. హీనపాకముగల తామ్రభస్మముచే నవనము, విశేషకము, మో
షము, అతిమూర్ఖ్య, భ్రమ, మోహము, పాశము, కుక్రూక్షయము, దోర్బల
ము గలుగును, కరోతిమను త్నయించునోయెను.

88. లోహభేదములు.

కాంతం తిష్ఠం వాఽథముంశం త్పీతీయం తైత్రిధంలోహం
బుద్ధిగుంఠో నదంతి, దివ్యం సుధ్యం చాధమం సంవదంతి
గ్రాహ్యం తస్మాత్కాంతలోహం భిషగ్భిః.

తా. "కాంతము," "తిష్ఠము," "ముంశము" అనిలోహమును త్రివిధం
బలుగా అయివర్ణించెత్తును వనించెదరు. అది క్రమంబుగ ముంశమునో
కాంతలోహమే గ్రాహ్యం అని వైద్యులును వనించెదరు.

కాంతాభావే తిష్ఠలోహం చ గ్రాహ్యం తల్లోహం వై సమ్య
దుశ్యం విధత్తే, ముంశంశ్యాత్యం నర్వహన్తే నైవ గ్రాహ్య
యస్తాన్తంజే భూరిదోషా న్యదంతి.

శ్రీహరిహరం శోభనమారణ్యోగానుపాసప్రకరణము. 46

కాంతలోహము దోలకనుండుచేడల రిక్తలోహమును గ్రహించును ఇది హాకావద్ధచే మృగపుగనుండును. ముంచెలోహము మహాదోహమునందేసి ద్విష్టకారముచే నది అగ్రాహ్యంబుగనుండును.

69. లోహాదోషము.

గ్రహంశ్చ సువాంతి ఏర్వహాభితి దోహః ప్రవచంతిలోహశః, అశోభనభావకానే పుటాన్ విధిన్తేన వచంతిమూరయః.

ఈ లోహమునకు విషమ, స్థూని, హంతి, ద్విష్టహాని అనుదోషంబులు గ్రహంశ్చరచే త్రుల వక్కాణించెదరు. అవి నివారించుటకై శోభనభావములను తామ్రమునకు వలెనే చేయందగును.

(అన్యచ్చ)

కాంతిలోహం చతుర్థోక్తం లోమకం భ్రాజకం తథా, మంబకం ద్రావకం చేతి గుణస్తస్యాత్తరో త్తరమ్. 66

ఈ కాంతిలోహము, "కోమక," "భ్రాజక," "మంబక," "ద్రావక" అని నాలుగు విధంబులు. అందు క్రమంబుగ నొకదానికన్న నొకటి నాధీస్థ్యంబు గలదిగనుండును.

ముందది సర్వలోహాని తామ్రవ చోభయేత్పురీః. శ్రీయోగళంపలా దూర్ధ్వం వహీ చేర్నల్పలాదధః. 67

ఈ ముండము మొదటగు ద్విష్టలోహములను తామ్రమువలెనే కుద్దిచేయవలెను కుద్దిచేయునపుడు లోహమును పరమాదు కలంబులకన్న నధిమంబుగ అరుదలంబులకన్న కమ్మియగును నుంచుకొనందగును.

లోహాపాక స్త్రిధా ప్రోక్తో మృదు మధ్య ఖర స్తథా, పంకశుష్కారసా పూర్వా నాలుకా నవృతః ఖరః. 68

ఈ లోహాపాకము, "మృదు," "మధ్య," "ఖరంబు" అని త్రివిధంబులు. అందు కొందఱు తదితో గూడియుండునది మృదుహామము గలదనియు,

కుష్మిందియమందునది మగ్ధమపాకము గలదనియు, ఇమగ్ధమిది మగ్ధ
భరపాకము గలదనియు వెలుంగదగును.

లోహకత్తం గంధలిచం వహ్ని తప్తం పువఃపువః
క్షీప స్తనాక్షీకే నీరే యావత్తస్యోవశీర్యతే.

తా. కుద్ధితేపిగ గంధకమును ఉదకముతో నూరి లోహక తప్తము
పట్టించి అగ్నిలోకత్తముచేసి పొన్నగంటిపములో నుంచుచుండెను
ఇప్పుడు ఆరేపూడి పొన్నగంటిపములో కేయమందలయును.

రస హింశుగ గంధేన తున్ద్రం తన్నర్దయే ద్దృఢమ్,
విప్రుండి పృథునుత్పాత్యక్షే రస్యైః గజపుటాత్పృతిః.

తా. శుద్ధితేపిగ యింగిలీకదప్ప గంధకములను సమముగ లోహక
ర్దము కలిపి, వాచితీ, ఆద్దాదము, పొన్నగంటి రసములచే ప్రత్యేకము
మర్చించి ప్రత్యేకముగ పుటంబులిడిన లోహము మృతీకలమును.

లోహచూర్ణం వరా తస్యోపింపం కృత్వా పువఃపువః,
మోక్షకాంగుళీనూత్రేణ నిర్వాతే గచ్ఛపూరయేత్.

తా. లోహచూర్ణమును త్రిఫల లోహముచే మర్చించి దిక్కు
యొడింటి నీలమున్నుచేసి గాలితేనిధలంబున పదియాంగుళీముల లోహ
గల నొకపల్లము త్రివిధ అంగు పుటంబిడవలయును.

చతుష్టపీపుత్తి రేవం జామతే పర్వరాగరత్,
నియత్యాంబుతరం యోగవాహిన్యా త్సంస్కరోగవృత్.

తా. చైవితేపిగ ప్రకారము లోహమును అయిది వాంఛన పుటం
లిడిన నది పర్వరాగమణితో సమానమైన పర్వముగలదిగను, అమృతగుళ్య
గను, పర్వకార్యములయల దుపయోగింపఁ దగినదిగను, సమస్తలోగను
జీరింపఁజేయవచ్చును యుండును.

౪౪. లోహరత్నమంత్రము.

ఓం ఆమృతోద్భవాయ ఫట్.

శ్రీకృష్ణాక్షాగాం శోధనమారణ్యోగానుపాన ప్రకరణము. 41

౨. అమృతమృతమును పశించును పుటించినవలయును.

91. లోహమర్దన ముత్రము.

౬౦ అమృతోద్భవాయ స్వాహా.

౩. అమృతమృతమును పశించును లోహమును మర్దించినవలయును.

92. బలిదానమృతము.

౬౦ నమ శృంగవజ్రాయ నమోమహాయే ననాధిపతయే

౬౦ శుభ మహావిద్యావిలాసాయ స్వాహా.

౪. అమృతమృతమును పశించును బలి యొసంగవలయును.

93. భక్షణమృతము.

౭ అమృతం భక్షయిష్యామి స్వాహా.

౫. అమృతమృతమును పశించును భక్షింపవలయును.

94. లోహాశేవనయందు పర్జించునశివపదార్థములు.

కాశ్చాండం రిలైలంచ మాహవ్తం రాజికాం తథా,

మద్యమస్తురసం కాకం లోహాశేవీ నభక్షయేత్. 73

వాక్త్రీయా త్కదలీ కందం కాంజకం కరమర్దకమ్.

కీరం కారవేల్లంచ వట్కకారాణి వర్జయేత్. 74

౬. లోహాశిస్తమను నేరించునెడ గుమ్ముడుకాయ, మానె, మివకు
మర్మ, అపాల, మద్యము, పులకము, అకుమరలు, అరటికాయ, కంద,
వీరిన, పల్లవికలి, కరమర్దకము, కీరము, కారకాయ భక్షింపవలెనను.

95. లోహగుణము.

లోహం మృతం కజ్జల సన్నిభంతు ధుంక్తే సదా యో
రవరాజయుక్తమ్, తస్మై స్త్వివ దేహేన భవంతిరోగా మృతోపి
కామః పునరేతి భాను. 75

తా. క్షిప్రమయోగమును లోహభక్తమును ముద్ధావేషపాదమును క్షిప్రమయోగమును యేరోగమును కరీకుమక కంటక మందును. కామరూపమును కామరూపిని గలగంజేయును.

లోహా బంధువికారశాంతి పవనశీతాత్మకమయ
స్థానల్యాంకృతహాద్యరాత్రిభజ్యోప్రమేహప్ర
గుల్మ క్షీహ విహపహంబలకరం కాంతాజనానంకం
సాఖ్యలంబిరసానుసంస్కృహరం దృష్ట్యకాంతిప్రద
అనువాతకదేవు శోభనం పాండు మేహ గదవాశన గద
దుష్టకుష్ట పరితాప్తపాతక త్యాజ్య రాన్మరికరివివాద

తా. లోహభక్తమునే బంధువికారము, చర్మకంఠప్రసవము, ముత్యము, వాతశీతాత్మకము, క్షీరరోగము, కరీకుమకము, కామరూపము, క్షిప్రమయోగము, కఫము, శోష, ప్రమేహము, గుల్మము, క్షీహము, విహపహంబలకరము, కాంతాజనానంకము, అనువాతము, మహాకుష్టములు, శ్వేతకుష్టములు, రక్తవికారములు, నరీకరికములు హరింపబడును. నడుంబంబును, అశీక క్షీరమును మించుట రసితక క్షీరము గలుగును.

సశోభ పాండుక్షయకానులానుయ ప్రమేహహా వీర
రీసుకాది తక్కినలం లోహ మిదం నిహంతి విశేష
వ్యక్తనకా నలేణ.

తా. శోభయుక్త మగు పాండురోగము, క్షయరోగము, కామరూపము, ప్రమేహము, హాద్యము మొదలగురోగములను లోహముహరింపజేయును. అయుప్రదాశా బలవీర్యకర్తా రోగాపహంతా మదనకర్తా, అయుస్సమానం సహించినవ్య ద్రసాయనంక్రీడనం వదంతి. పాండుం ఖంకయతి క్షయం క్షయమైత్యం యోగోతి క్షణాత్కానం వాతయతి భ్రమం పయతి క్షేప్రమయంభావతి, అర్చ్యో గుల్మ సమూల హా

ప్రజ్వల్యదుగ్ధే, తరుః కౌలయిత్వా కదంబవ్య సీత
కౌలయే త్రప్తకం సప్తవారాః.

తా. మాత్రవర్జమున, అనునర్థమున, పలు ద్రవ్యములు తామియై
మున, పొంగిదెముడుపాలలో, జల్లేదంపాలలో, కదంబపువ్వునమున, ప్ర
దానియందు నేటిడువూర్లు నంగమును కరిగించిపొడిన నది మెచ్చియును.

త్రపు శుద్ధం మద్యధం నుపారదేన శుభదుగ్ధేన రవ్యేకా
తశేన, వృద్ధవందేనచచాడిమావృతేషు ఘృషీతం మృత్యు
ముపైతి ఖర్బరగ్నా.

తా. శుద్ధిచేసివరగదమునకు దళమాంధముగ శుద్ధిచేసిక పాదరసము
జల్లేడువూర్లు నొకమాడుదెబ్బలైచి కరిగించి చాడిమివ్రేయ్యచే నొకరా
జును పలుముగ మర్చించుచుండిత నంగము ధస్తమును.

సకలమేషా సమీరణ నాశ్చ ద్భృత కఫక్షయ సాం
వివాళసః, త్వేనన శూల యవ్యవ్యయ శివారిహ్య త్ప్రే
మేన నిహంతి మవంగకః.

తా. మంచొంగధస్తము సకలమేషామణి, భృమను, కఫము, క్షయ
రోగమును, పొంతువును, క్వాఠును, శూలము, యవ్యవ్యయ, యవకమును,
దర్బరొగమును, సోంపంజీయును.

ఆయుఃప్రదాతా బల వీర్యకర్తా రోగావహంతా మదనవ
కర్తా, వంగేపతుల్యం. నచశించి దన్య ప్రసాదయనం శ్రే
తరం సరాణామ్. బల్యంపాదన దీపనం మదికరం ప్ర
కరం శీతలమ్ సాంసర్జ్యకవివిధ్యం మృతకరం వీరోగ
కారణమ్, ఛాతుస్థైర్యకరం క్షయక్షయకరం వర్జప్రమ
చహమ్ నంగం ధక్షయతో నరన్య సభచే ఖృష్ణ
శుక్రక్షయః.

ప్రభాకూటాం శోభనమారణ్యోగానుపాన ప్రకరణము. 51

తా. వంగభస్మముచే ఆయనవృద్ధి, బలము, పిర్వము, శోగవాశము, కంఠగ్రామము, కాబట్టి వంగభస్మమునకు నమానంబైన అన్యరసాయనములను వృద్ధియును లేదు. మలీయము, కంగభస్మముచే బలము, జ్వరదీపనము, పాపము, కఠి, చర్మి, కిరణము, సౌందర్యవృద్ధి, దేగము, సర్వశోగవాశనము, శ్వాసమూర్ఖము, క్షయశోగవాశనము, సర్వస్థమేహవాశనమొనగలుగును. ఇది క్షయించినవారికి వ్యర్థమై యున పూత శుక్ర శ్మయము కలుగును.

98. పాకదోషము

పాకపీనము ఖలు వంగకోటసో కుపాది గుల్బాని మహా శ్రిరోగాన్, పాంతు ప్రమేహపదివాతకోటితం బలావహారం బిరుతే సరానామే. 98

తా. అపక్వ వంగభస్మము, పిష్టువు, మొదలగు మహాశోగంబులను, పాపము, ప్రమేహము, అపదివాతము, శ్రిరక్తదిగారము, బలహానము లగునొక శ్రేయము.

99. వంగేశ్వరవిధి.

చతుర్విధాగా మృతవంగకస్యా చ్యుతోవిధానో మృతపార దప్య, భాగదప్యయం చై మృతతాళకప్య ప్యేతోవిధానో మృతకంఠకప్య వర్వప్యమార్దం సహ కాంజీన విమ క్తయే త్నం పరిపాచయేద్యై. శరావక్తై ర్వాసరకర్షు వహ్నిన్ వంగేశ్వరస్సృజ్య చ్చ గణాత్వాయంత్రే. 99

తా. వంగభస్మము నాలుగు భాగములు, రసభస్మము ఒక భాగము, తాళకభస్మము శిండుభాగములు, కంఠభస్మము ఒక భాగము, ఖల్వమున పరిపాచయించి తక్కువ మర్చించి నిక్కచేసి యొడిచి శరాములయం దుంచి పుల్కన్నచే నాకలితము గలపుటయిన పక్వమారేళి నది పరిశుద్ధము చేత వంగేశ్వర రసంబగును.

100. ಪಂಚಸಂಸ್ಕಾರಗ್ರಂಥ.

భ్రమతమక సేవా కావనామయేవా విమలధి
 వానవి త్రప్తమేహే, అగ్ర గ్రహాది దయానే కుష్ట వా
 లునికై బలమగవతి శవో రమ్యనంగేభవో ౭ వా

[illegible]

101. నాగ్నాశ్విరదోషములు.

భజంగమ ద్వా కథితం దోషా హంతిశ్చ తాపఃక
 చార్జ్యుద్ధా, తచ్చోభ్యం సంపరికర్తయిష్యే యః
 భవే దోషవివర్జితం న్నాత్.

కా. నాగయ్య వారికి, తామరపాళ్ళయ్యల నామముల ముందు
పేర్లు వుంచెదరు. ఇవ్వమునుచో బింగళపు ఈశ శుక్రల వదిలెదరు.

102. నాగేశ్వరి,

శ్రుతిస్థల కమామేవా కుమారీరసా
కరినంబలిలేనా గాలయే శ్చ ప్రవారాన్,
ఖదిరజమానతః పు లోహపాత్రైః సితంబాన్తి
తనమనవిదానో బాంధవై శ్చుక్తభావమ్.

[illegible]

108. వాగమూర్తిగణము.

భాజగ వన హి శుద్ధమఖర్బురే ద్విసూణశుద్ధ మనశ్చిలయ

1. భామవాం శోధనమారణ్యోగానుపాన ప్రకరణము. 68

నా. మృత్యు కంఠా కాష్ఠ ముదర్శితా నచది మృత్యు ము
 క్తమి మృత్యు తన్. ఈమచ్చిలా నాగలతా రనేన సార్థం
 మృత్యువును పునఃపునశ్చ. ఏం హి ద్వాత్రింశచ్చై శ్శిరా
 నే నిమిచ్చతాం యాది భుజంగ మోఽపి. 93

నా. శ్లోచేదనమునకు 2 భాగమున, శుద్ధి చేసిన నీపము 1 భాగము,
 ముత్యమునకు 2 చి, దృఢమున నూతన కాష్ఠము చేరవేసి, గరిటచేత
 ముత్యమునకు కాగము భస్మమును పిదప నాభస్మమున గొంఠె
 ముత్యమునకు తదులపాకులనడముచే మర్చించి దిగ్భవేసి యుండించి
 ముత్యమునకు గుదిచి చీలమున్నచేసి పుటండిదలయును ఇట్లు 32 సార్లు
 పుటండిచే నీపము విశ్లోకమున గీరించును.

101. నాగగుణము.

క్షయ వనవికారే గుల్మ సాంధ్యాయమేషు క్షయ క్రిమి
 కఫకూలే మేహకాసానుయేషు గ్రహణి గుదగ దేవై వస్త
 న్నా ప్రతస్త శ్శుభవిధి శృతనాగః కామకార్యంపదాతి.

నా. నాగభస్మము క్షయరోగము, వాతవికారము, గుల్మము, పాంతు
 క్షయము, క్రిమిరోగము, కఫము, మేహ ప్రమేహము, కాసము, గ్రహణి,
 గుదము, అస్థిమాంధ్యము మొదలగు రోగముల వశంబుండేయును. ఏర్ప
 ణ్ణిది కలగండేయును

నాగోహి నాగ శతతల్యబలం దదాతి వ్యాధింశ్చనాశ
 యతి తవితమాతనోలి. నాయం క్రిమీన వినిహంతి నతి
 క్షమేనం వృష్యంచ పిత్తకర మాషు మృతిం నిహంతి. 94

నా. నాగభస్మము మూరివిషగుణములను గలగండేయునదిగను, ప
 స్థిరోములను పోగొట్టునదిగను, ఆయవృద్ధి కారిగను, వాత క్రిమి మొద
 లగు రోగములను నోకడంబునదిగను, తి క్షయము గలదిగను, ఏకకారిగను,

వీర్యవృద్ధికరముగను, వీర్యరముగను, అలంబ్యుర్యువును నాగరాజుగను నుండును.

105. అశ్వదోషము.

కుషాని గుల్మైరుది పాండురోగా శ్మయం కఫం క్షయం వికారకృచ్ఛ్రమ్, జ్వరాశ్మరీకూల భగంవరాద్యం నాగవ్యవస్థం కురుతే వరాగాత్.

ఈ, శ్మయం, కఫం, క్షయం, వికారము, కృచ్ఛ్రము, అశ్మరీ, పాండురము, శ్మయరోగము, కఫము, జ్వరము, శ్మరీకూలము, మాత్రకృచ్ఛ్రము, క్షయము, అశ్మరీ, కూల, భగంవరము, అశ్మరీగములు నగును.

106. నాగేశ్వరవిధి.

మృతభుజంగమూర్త్యుపాద్యయమ్ దరిదశున్దరసాయనం యమ్, పంచతున్దవిభాగ మశ్మిలా న్మకలమూర్త్యవమాయ లగంధకః, తదను నింబరసేన విసుర్తయే ద్దజపుట పుటితో దృఢపంపుట, వనశిలాళియుతే దిష్టమేకతో భుజగభామ నాగపతి ర్భవేత్.

ఈ, నీరభస్మము 2 పలములు, కుద్ధిచేసిన యంగిరళమూర్త్యును 1 పలములు, మణికల 1 పలము, నేకములేసి, దీనికి సమముగ కుద్ధిచేసిన గంధమునులేసి, షక్కుగ విష్ణుపంజ్జరముచే నుద్ధించి చిక్కచేసి యంబిల ప్రసారముచేసి, చిలమమ్మచేసి యేరుడిడకలచే నాగదినణు గలపట రిడిక నది నాగేశ్వరరూప మనలుతును.

107. నాగేశ్వరగూఢము.

తా నాగరాజం రజనీవిరామ తాంబూలవతై శ్చ సుహృదైః, వల్లద్యయం పిప్పలికాయుతం చై శ్చ గ్రాంహస్త్రణ సత్పత్తిసేతి.

శ్రీకృష్ణానాం శోధనమారణ్యో గాయపాపప్రకరణము. 95

శ్రీకృష్ణుని వాగ్దేవతలనును చెందులై మల (అను సుమంజల) తిరులపాడులోనుండి అందు కొందఱుగ పిల్వలి చూర్ణము కలిపి తిరులపాడున నేర్పించిన నచా ప్రత్యేకతో రమించు కర్మ గలగును.

అతిమహారుజం నకామలరివా గుణరాగేవ నమీరగా భ్రీ
శ్రీవా, శ్రీరమయ పాండు మంకపీర్ భజగేంద్ర
పుత్రం సిహంతిభిః.

శ్రీ ప్రమేహ, కామజ, గుణరాగము, కాతేజినిత్యం, ఉచ్చాదము, శ్రీ శామ, పాండుపు, అగ్నిభూంద్యము, ముదలగు రోగములను వా
గ్దేవతలను పిల్వలిగా కరింపజేయును.

108. ఆరశోధనము.

అర్చితయే భజంగారే కథితే భిషజాం వై 1,
శోధనం శ్రీరమయే మాంసా మారణ్య విధిపూర్వకమ్. 100

శ్రీ శ్రీశ్రీ వైద్య శ్రేష్ఠ అనుపాద యథావిధిగ మర్చితమయినది వి
ధిమను వినించెద.

గంధాంభ తక్రతై రే తక్రవం మూత్రే వచ్చా త్కాంబశీ
సంశీపిదై వై తక్రమయ్యన్యాంపక్రాతే మూత్రా త్కూర్తా
వ్యవం వరభ వేయు స్తదానీమ్. 101

శ్రీ శ్రీశ్రీ శ్రీమలను అగ్నిలో పలుకూలు రి ప్రమదేశి, ఉలనశ్చున,
శ్రీలో, లైలములో, నోమూర్తమున, కలిలో, ఏదేడు సాయు ముంచిన
విధియగును.

109. శ్రీరమారణము.

ఆరవ్య వక్త్రా శ్రీ విలేవయే దై వసూర్యవ్య దుగేవచ గంధ
శ్రీ, పమంగళావ్య ముప్పదేశరావే పుటవ్యయేనాది భ
వే క్కుళస్త.

102

తా. ఇట్లనేక ప్రకారములను పరస్పరము కలపక
జన్మమహిమతో నూన నూనలను లే. నమనకి యింపఁ జేసింది
యం గనిది నందు గజ్యములు సేవక ఇచ్చి ప్రస్తుతును.

110. ఇత్తశీఘ్రస్థునిము.

నకలచాయు నజం సుకూం నజం గ్రహణీకాం కథ
మథవాం కుజమ్, క్విరం కామం శూన్యం భవాం కులం
రతి భన్త తదాశీకనంభవమ్.

తా. ఇత్తశీఘ్రము, నమస్తవారణిత తోగింనులను, నుదరో మును,
గ్రహణి, కథమును, ఎందువును, కామమును, కామిలను, నంబులేమును

111. అశ్వజోషము.

వివిధరోగవయం కురుతే భ్రమం సుకమమం వ్యతిరేక
రుజాంగణమ్, వివిధతావక మాతమతే తనా తిన్యమ
రకమాకు హి న్ముత్యువమ్.

తా. శిష్టజీవుని ఇచ్చి ప్రస్తుతు, నమస్తా, తోగింనులను, క
మను, సుకరోమును, ప్రహిసమును, వివిధకావములను, న్ముత్యువ
గలగంజేమును.

112. వస్త్రధాతుపరీక్షాశ్రుము

వస్త్రం శివోతకంరాధ మాచనీవం సదాభవేత్,
శుద్ధం సుయూరకంరాధం తావనం నా సముజ్జ్వితా,
శృష్టవర్చనిధం నాగం శిష్టకం శ్రుభాన,
తదా శుద్ధం విచారీయ దావంతిభాగం విశ్రితమ్.

తా. ముగ్ధము, ఇచ్చి, నీవం న్ముత్యు వాచనోద్భవకంముతో
ల్యమును వర్ణములవిను, తామ్రము నీవం కంముతో సుల్యమును వర్ణ
గలవిగను, తోగి, నంబుప్రస్తుతులను వస్త్రముయిన కాంగిలవిగను, కాగి

ప్రకారము. 87

అట్లుగాను భావించినచో గానుచున్న ప్రకారము. 87

ప్రకారము. 87

ప్రకారము. 87

ప్రకారము. 87

ప్రకారము. 87

ప్రకారము. 87

ప్రకారము. 87

ప్రకారము. 87

ప్రకారము. 87

ప్రకారము. 87

తా. రజస్వలాలు, విధ్యాశ్రీలు, పాపిండులు, శోనులు, లెలు
బధమును స్పృశింపఁగూడదు, స్పృశించినచో బాధము నిష్కర్మము.

115. బాధములు చేయతగని ప్థములు.

నకార్య మావధం కూన్య నాకాయాం హృదయంబిది,
మాల్గే తరుతలే వారి కూన్య కూన్యఫలం భజేత్.

తా. కూన్యధర్మము, ఓడ, అంగడి, మల్లము, పుష్పములు,
ప్రదేశము, దీనియందు బాధములు చేయి నని నిర్వర్తనలు లభింప.

116. బాధ పాత్ర.

బాధం హేమ రజత మృచ్ఛాకన పరిస్థితమ్,
విదే త్సంచించిత్య విష్ణుంచ వీశావ్ పాత్ర మధోముఖమ్.
నిక్షిప్త తన్య సలిలం తాంబూలామృతకల్పయేత్,
మాత్రయా హీనయా ప్రవోష్యైకారం నవిన త్తయేత్.

తా. బాధారము, వెండి, ముక్కు, దీనిలో చేసినైనఁ జేయుచు
పాత్రయందు బాధము మదిలి విష్ణుధ్యానముచేసి, హేమం బాధర్పి యా
త్రయందు నిష్పమన కపాయములు భూమియందు పడునట్లుం బాధాత్ర
బోర్పించవలయును. విదప, తాంబూలామృత కల్పింపవలయును. విద
మును హీన ప్రమాణముగ నేవించిన నది శోగమును వినిర్మించవలయును.

ప్రవ్యాణా మతిభావాల్యాద్యవత్సంజాయతే శృంగే
మాత్రాయా మాకు పపువం స్థాన మగ్నిం బలం నయా
వ్యాధిం ప్రవ్యంధ కాలంధ వీక్ష్యమాత్రాంప్రకల్పయేత్

తా. బాధాప్రవ్యాణావాల్యాదులే శోగం వికారము గలుగును. అ
నంతటి శరీరము, స్థానము అగ్ని, శక్తి, బలము, వ్యాధి, ప్రవ్యము, క
ము, ముదలనువానిని ప్రవ్యంధజిహ్వ ప్రమాణానుకూలముగ బాధము
ప్రయోగించవలయును.

ప్రభాకూనాం శోభనమారణ్యో గోనుపాన ప్రకరణము 53

శ్రేష్ఠ మధ్యమ మాత్రా త్రిణి కాంతైశ్చ మధ్యమే.
 ఋషవస్య పరాధన స్మహా కావ్యభాషభమచ.
 శాస్త్రపరి పరిచార్యం విదవాద్ధుడభిండయోః. 113

శా. శ్రీహను, కపాయము. ఇట్టి యోషధములయందు ఉత్తమాను
 ప్రమాణమును, మధ్యమానును మూడుప్రమాణములు ప్రమా
 నమును అర్థపరి ప్రమాణమును ఒకంగనయమును, బెల్లము
 ప్రమాణమును ప్రయోగించు నెడక ఒకటిన్నరపరి ప్రమాణమును, కళకం
 ప్రమాణమును అర్థపరి ప్రమాణమును నయవలయును.

శ్రేష్ఠ మధ్యమ హీనము మాత్రేయం మునిభిః కృతా,
 ఆత్మన్యాయో వాక్యతం పంచ రక్షితా సాధకం పలమే.
 మోక్షకం పటకం లోహం కర్మచూత్రం ప్రయోజయేత్,
 శ్రేష్ఠ్యయం పరిపాచి దేయం శోషాద్యవేషయా. 114

శా. మునిభిః, శ్రేష్ఠ, మధ్యమ, హీనబోధములయందు ప్రమాణం
 త్రివిధము లని బయించెదరు. అందు ముక్తకముతో మోక్షకము, పట
 కము, శోషాద్యము, వివిధవిధములు చెప్పబడియుండెను. పంచరక్షితా
 ప్రమాణం శ్రేష్ఠమే. మధ్యమమాత్రా ప్రమాణము ఒకపరిమితి. హీన ప్రమా
 నము ఒకరర్థము. శోషాదిరోగములందు చెయ్యకర్మములైనవి, ఒకపరి ప్రమా
 నములైనవి ఒకంగనయము.

శ్రేష్ఠ మధ్యమ హీనము ద్వాదశకాష్ఠచతుష్టయై,
 మాత్రైస్త్వగుణమాత్రేయం శోషం ఏష్య విభావయేత్.

శా. శ్రేష్ఠ మధ్యమ హీన ప్రమాణములు చాపవన శోషాదిరోగం
 లు నెఱింగి పండ్లందు, ఎనిమిది, నాలుగు, ముప్పాది ప్రమాణముగ
 మధ్యమమగు శ్రేష్ఠ బోధములకు కల్పవలెనుపయమును.

గుండమాత్రరవం దేవి హేనుభవంత దావయేత్,
 తారం ద్విగుణకం ప్రోక్తం రవిశర్దం త్రిగుణకమే. 116

కా. మున్నెభస్మము, చావరకము దీనిని గుంజాప్రమాణమును.
భస్మమును ద్విగుంజాప్రమాణమును, కామభస్మమును త్రిగుంజాప్ర
మాణము ఒకంగనలయెను.

**శిష్టాభ్యానాగ మంగానాం కర్పూరవ్యతిరాజితో,
షడ్గుంజాప్రమికామాత్రా నానోవరసమాషకమ్.**

కా. శోభాము, అభ్యోగము, నీలము, కర్పూరము, కలాశము,
అటు సుగంధకాంధ్రప్రమాణము దేదించునయెను. ముఖ్యము యెనిమిదము
భాగుభస్మములకు మాషమాత్ర ప్రమాణము నేరెంపందగును.

**యవమాత్రం విషం దేవి! గుంజామాత్రంచ కుష్టిచ,
వజ్రం యవద్యయమికం తారకం యవస వ్యక్తమ్.**

కా. అందరకు విషమును యవప్రమాణము దేదించునయెను. గుంజా
కుష్టురొగిహక్రము గుంజామాత్రము నీయవలయును. వజ్రభస్మమును
యవప్రమాణమును, దళకభస్మమును ఏడు యవప్రమాణమును, అం
కుమ ఇయ్యవలయునని తత్వయందు సార్వత్రిక భవించెను.

**తతోబుద్ధ్యా భిషజ్ దద్యాత్ప్రాణామాత్రం ౧౨
కరాకాశం పలుం యావద్దద్యాత్తోదళికం బలమ్.
తతస్తు కుశవం యావత్తయ మష్టగుణం భవేత్.
చతుర్గుణ మతశ్చోర్ధ్వం యావత్ప్రకాశాదికం భవేత్.**

కా. ఇట్లు సామాన్యముగ మాత్ర ప్రమాణము దేదించునదియి. కాళి
వైద్యుడు దేకాలాదులను బుద్ధిచే వాలోరించి దైవభక్త్యావాధిక్యప్ర
గాంబులనెఱింగి ప్రయోగింపవలయును. కర్ణప్రమాణము యెదలు . అంకు
రము చెప్పబడియుండెను. శ్లోకమానసంభ్యప్రకారము గ్రహింపఁబడియుం
డగుండున కర్ణాది ప్రమాణము యెదలు పదియొకంతల యుదకమును పు
ష్కరమును, ౧౭ ప్రమాణము మంతం దిదవపర్యంతము చెప్పబడియుండు
కమాశంభ్యాప్రకారము గ్రహింపఁబడియుండు పుత్రంబున కనిమిదించెను.

సప్తకానాం శోధనమారణ్యోగానుపాసప్రకరణము 61

అక్షరములను. కుదవము మొదలు ప్రథమమునకు గ్రహించుట
 ప్రతిపదమున వానిగింతల యుదేశమును నివారించుట.

శా. శోచా పయోషిష్ట సరాణాం మందపీఠ్యతామ్,
 సప్తకానాం ప్రమాణ మిద మూరితమ్. 120

శా. శోచము, పోషము, పయస్సు, శక్తి, పీఠ్యము, మందలగునాది
 గుణముల జటిలి తెచ్చుటకు మాత్రా ప్రమాణముల గల్పించవలయును.
 సప్తకానము ప్రమాణము చెప్పబడకుండగో అర్హిష్టలంబున పీఠ్య
 గుణమునే సామాన్యముగ గ్రహించుటయును.

117. సప్తకాతుసేవన మాత్రాప్రమాణము.
 మూర్ధం శవకంచ కాంచనమితం దూవ్యంచ శుబ్ధం తథా
 శీతం వంగ భుజంగ మార విచయో వల్లార్థవల్లార్హితః,
 శ్రుత్యా శుభ పిచ్చరీ విగదితా మౌర్ధంచ శ్రోష్టితమ్
 వ్యంసం పరిహాయ శ్రీష్టశబదా తామ్రంసుసేవ్యంనరైః.

ఇత్యుపాసమస్తకాణాం సప్తకానాం శోధన మారణ
 యోగానుపాసప్రకరణం చాతు పంచమస్కంధోః.

శా. మంద, రొడ్డు, తామ్ర, భస్మముల ఒకటిన్నర గుణించి ప్రమా
 ణము శోచము, మంగము, పీఠము, ఇత్తడి భస్మముల తొమ్మిది గుణించి
 ప్రమాణమును నేర్పించవలయును. మందరూపిభస్మములను నేర్పించుట
 ముందుగ్గ కుచ్చిచేసిన పిచ్చరీయార్థమును, రెండుకులముల తేనెను
 నేర్పించవలయును. తామ్రభస్మమును శ్రీష్ట, శరద్యకులులయందు
 కల్పించి అన్నియునువులయందును నేర్పించుటగును.

సప్తకాతు శోధనమారణ్యోగానుపాసప్రకరణము
ము గి సె ను.

నప్తవధాతూనాం శోధనమారణరోగానుపానప్రకరణము

కాలేన వంగం దరదేన తిక్తం నాగేన హేమం శింశు
నాగమ్, శుక్చం తథా గిద్ధవలేన నిత్యం కాండి మా
కనలేన హన్యాత్.

కా. కాళకముచే వంగమును, ఇంగిరీకముచే రోహిణిమును, శింశు
నువర్తించును, మణిశిలచే హేమమును, శుద్ధగంధకముచే తామ్రమును, నా
గముచే గిద్ధమును వ్యవహరించును.

118. ఉపధాతుశ్రుల సంఖ్య.

నీలాంజనం మాక్షిక తిక్త తాలం శిలాభ్రో వాచక
నప్త, వచంతి నిత్యం కిలతోపధాతూ ప్రత్యేధనం సం
కీర్తయిష్యే.

కా. నీలాంజనము, (అంటిమసిమున్న) మాక్షికము, మిలకులే
కాళకము, మణిశిల, అధ్రకము, రహకము, అనువానిని ప్రత్యేధధాతువుల
మొనముల వదించెదరు. కావున వానిశోధనమారణములను వదించెద.

119. నీలాంజనశుద్ధి.

నీలాంజనం గాఢతరం నిచూర్ణం జంబీరతోయేన విశ్లే
యేత్తత్, తివ్రాకరే హ్యేకదినం మశుద్ధం భవేత్పురా
న్వ్యథ యోజనీయమ్.

కా. నీలాంజనమును గాఢమూక్ష్యముగ చూర్ణముచేసి, కాని
మశుద్ధముతో భావనచేసి మంచి యెండలో పోకదినము ఎండించిన పరి
యోగము. అట్లే నీలాంజనమును పరిష్కార్యములయిన మువ్వయొసంగినవగును.

హామనాం శోధనమారణ్యోగానుపావప్రకరణము. 68

120. హేమమాక్షిక తుడ్డి.

హేమవిభాగాత్పుష్పమాక్షికస్య పక్షికోవిభాగత్పుష్పం
 పక్ష్య, తన్నాచులుంగవ్యంసవ్య భావోజంత్యాన్త్రుజంబీర
 తవ్య భావ, మఖర్చరే లోహజ దర్శిణాగ్నా వందాలయే
 క్షిప్య పశిర్చ మందమ్, తగర్చరే రక్షితా యదాస్య
 హేమ తుడ్డా ఖలు హేమపూక్షి. 4

శా. పక్ష్య మను సువర్ణమాక్షికము కి భాగములు, శైలధవలవలము
 గ్రహించి, మాక్షికవలమున మర్చించి భావచేసి, పిదప దానిని
 తవ్యముచే, హామిదవముచే, నిమ్మకుండ్లవముచే, భావచేసి దృఢము
 చేయవలెనైతి అగ్నిపైవిడి యిమమగిటతో నెల్లనెల్లగ శయిం
 పు మాకు దేవుడు ఎల్లగ వర్ణియిడితో యపు డని నిశ్చయముగ తుడ్డి
 చేయవలెననను.

121. మవర్ణమాక్షికమారణ్యము.

హేమమాక్షికవిమూర్తకంవ్యసే తగర్చరే బహుళ నింబజై
 క్షిప్తైః, బాలయే త్తవమలోహాదర్శిణా ఖర్చరేతదవియా
 పక్ష్యయమ్, సంస్మృతాయది మరక్తకాథవే శ్చిష్టరీ మ
 త్తమతా త్రివల్లకా, సేవకాం బహుళ పాణ్డూకామతా
 కాపిత్థక హరీతుకం జయేత్. 5

శా. తుడ్డిచేసిన సువర్ణ మాక్షికములో తెల్లమిడియాల రసమును, నిమ్మ
 పండును, అభోమగవైది మర్చించి రేయింకనిండించి యొకమూలములో
 అన్నిటంబిడి యిమమగిటతో రెండుయోమములు మర్చించుచుండిన నది
 మును రక్షితముగదిర్చి మృతీశెందును. అప్పుడులోఁ మాడు
 ములు యెక్కువ గ్రహించి దానికి పసుముగ పిప్పరీ మాల్లము, తేనె
 కిండివిక ప్రభువులున పొందువు, కామల, వాతేనె క్షిప్రీముగ
 చేయెను.

122. సువర్ణమాక్షికగుణము.

వివిధ సాంకుగర్వా భ్రమకం క్షయం క్షయవంశం
స్పృత మాక్షికమ్.

కా. సువర్ణమాక్షికభవము వివిధమయిన సాంకు, భ్రమ, క్షయ, క్షయవంశము, సాంకుమలము, భ్రమమలము లోక్షింపబడును.

123. తారమాక్షిక కోధనము.

కోటికాధిః కిం మేవశృంగీ రస్తశ్చ జంబీరస్త
క్షమ్, సంభావయే దాతవశీ మతీశ్రే తదాను శుక్లా
తారమాక్షికా.

కా. తారమాక్షికమును మారేను, క్షమ్, నిమ్మపండ్లరసముతో కలపబడిన యొకరీతిను శ్రీ నమనయింద నెండించిన వది శుద్ధియగును.

124. తుర్లకశుద్ధి.

కపోతమార్జానపురీషసార్థం విమర్శ యేతుర్లక మేవగార్హమ్, క
శకం బంగళమేవ తత్త్వ సంపాదయే త్తన్మధునాచవర్ణా
నం విధేయం క్షయహరణ్య రేకా పుటపుట తుర్లకమేవ శుద్ధి

కా. మైంసు త్తమును పావునము పిల్లిపండులచే తాను ము
యందు కళాంయము శుద్ధిజేసిన వెలిగారము పైని మర్చించి వికృతము
నెండించి ప్రమిదిలయించుచుచి చితచేసి క్షయకాలము పడవయిచేసిన
సాంకుశికలమున పెరుగుతో మర్చించి మైంకారము పుటపిండి మం
శికలమున తేనెతో మర్చించి క్షయకాలము పుటపిండివ వది శుద్ధియగును.

125. పారికాళికశుద్ధి.

బోలాయంత్రే కాంబశీ శుద్ధతై శీ కూష్మాండాశ్శ్చై
రాయః కషాయే, యోనుం యోనుం సాచయే త్త్రా
ర్థం పక్వా మృధం గార్యశీ యోజనీయమ్.

శ్రీకృష్ణానాం శ్రీధనమూర్తినో గానుచానప్రకరణము. శివ

1. బాటికి ముళ్ళముకు దోచాయం త్రమున ముని జరి, భం
కర్తానము, త్రితల కమయములచే, ప్రశ్నోత్తర గోష్ఠమున నా
మనవి కన్పియినను. పట్టికానిది పోతకన్పములయం దున్నాయి

120. హరితాశ కమారణము

హిందూ విమూర్ఖులకు తుది శాలకవృక్ష సంభాషణయే ద్వ్యంశతి
కాదు. శ్రీ, అశ్వత్థతోడే తుది అభివృద్ధి స్ఫుష్టావి విధ
దాపునగోలగో. అశ్వత్థభూత్యాత్మకతచ భాంజే న్య
కీకతో గోలకవన మండప, సంపూర్ణభూత్యాత్మక శర
ణో నిరుభయ ముంచే చృగభాగ్యయంత్రే, సహస్రవనో
ని వింశతివై మృతం ప్రత్యాగమకమృతయేన, నిష్కా
పమనం యది తత్తరోహే ముంచే శ్రీశుద్ధిం శుభశుక్ల
యమ్

అందుచేతనే అర్థమున ముద్రించి రిక్కచేసి యుండించి యొక చిన్న
చిహ్నమును రాసి యొక్క భస్మముతో నీర్వాసిపై వాదికృతం
మరల రాదియొక్క భస్మముతో నీ వాకుండుపై మూకుడుమూసి చీల
చేసి యుండించి వయ వీరునిచేత అంతో గలపుటం వీరిన జాలగుజాము
మీరనియనుకు, అంగు వొగకలయండిన వది మృగి కెందనదని యెఱంగి
వారాంతలయన దీని యనునపాత్రను తీర్చుముచేసి యుదాకున్దున్న
అందుముకునె దిత వది పరకుద్దంబును.

127. హరితాశ క్షుణ్ణము.

[illegible]

కా. పూర్వపు మాన కుత్తహరికాళకర్మమును అనువర్తించుచు
లోకలిపి నేదించిన ఎదురిపాతమును, కర్మవిత్తకోగమును, కర్మవై,
హను, మాతావ్యాధి, మొదలగు కర్మవైత్తకోగములు కలెందును.

128. అపవ్యవారికాళదోషము.

అపవ్యవారికం ఖలు వీరవర్తం పథానుకం వాక రు
చవిత్తమ్, పంకుత్వకృష్ణే తనులే నరాణాం దేహవ్యవ
ప్రకరోతి నద్యః.

కా. కుద్ధిదేయవి రుకారకము నాశించుచును, పిత్తము, పంకుత్వ
కర్మవై, పిద్దిః గలగజేయబడుచు గాళ కరెనునకు పిత్తానువర్తము
విప్రీయగవాళనంబును గలగజేయబడు.

129. ముగిళిలకుద్ధి.

అబాయాశ్చమూత్రే పురా పాచయేద్వై ముగిళా
హం దోలకాయంత్రవర్త్యతదా పాచయేత్తస్తపా
స్తాకం సుశుద్ధాకులే నర్వకార్యప్రయోజ్య.

కా. ముగిళిలను దోలాయంత్రమున మునిది. అంగ మేళయార్త
లోని మూత్రమును మునిది, పిదప దానిని లోహపాత్రలో మునిది
కాచములను నేయించిన నది కుద్ధియగును ఇట్టి ముగిళిలను పాత్రా
యం నుపయోగింపవలెను.

130. రసక (కఢి) కుద్ధి.

పుంసక్తమూత్రే రసకస్య మూర్ధం గోమూత్రే నేన
ద్ధివాని, సందోలకాయంత్రవల్ సుశుద్ధం సంయోజయి
నకలేతు కార్య.

కా. రసకమును మూత్రమునది దోలాయంత్రమున మునిది అ
మూత్రమును, గోమూత్రమునుచోటి యేదించుచును మునిది నది కు
ను, ఇట్టిదానిని మత్వకార్యములయం నుపయోగింప వలెను.

శిలన ప్రవారమే. వశ్యాద్యాంధముఖే నిబధ్యమచిరం
 జలైఃపూరయేత్ తద్విగ్రహిత్యచయాపమంబృథకః
 ర్దయే ధవళైః, యథ్యైదాద్య భటఃపతే చ్చుభతరం
 చ భాన్యాభ్యోమ్ వశ్యా చ్చుభతళిలాతలే దృశ్యం
 మర్దనీయం తదా వజ్ర్యోన్మృదుగ్ధభేమనలితై ర్వా
 రువంతీ లలా వానా చిత్రక శాల్మలీ బల పరా ౩.౩
 దీకా దాడిమీ, జాలీ గోమూర శంఖపుష్పలతా మే
 న్ముతా బర్హరీ ద్రాక్షామూలక రాక్షసీ తులసికా మ
 నికాలా మదా, గోజిహ్వ నలితై ర్విదారిలకాభ్యు
 గంధాజలా శతపుష్పా తపనోద్భవై స్పృశ్యనకైః సంక
 దైవ్యద్యరాజ, రాత్రై సంపరిపాచయే వ్లజపుష్ప
 వారాగ్ పుత్రక వ్యగ్రోధవ్య జటారవవ్య సతతం
 తోయవ్యవ. భావాత్ప్రస పుటాశ్చ వింశతిమితాః
 స్త్వా కవిత్వవ్య వై చిందిణ్యాః ఫంకోద్భవై శ్చ
 శ్రీమత్పుటాశ్చవై, వశ్యా స్పంబరసవ్య భేమ
 స్పందిత్రగౌడవ్యవ నభ్యః ఖండఘృతస్యరమ్య సుఖ
 వారాశ్చ పంచానన. వశ్యా చ్చంద్రికయాభివృత్త
 భ్యంనై నుకున్దం భవేత్ తోక్తం రమ్యతరం సునవ్య
 నీకానాం గృహస్పర్శదా.

తా. కృష్ణాభ్యోమమ తోటిలోనై మిత్రగదంచి పుష్పవిగ్రహ
 నేని పూరితఃకాముఖదీని, ఖల్వంబున మనిది మే త్రిగమారి ముఖ
 వానవేయింబును. ఇట్లు ఏడుమూర్తులైన, ఏడవ నాగముండలో ను
 నైది రానిపు బట్టకట్టి యాబట్టినై అభ్యోమమువ్దమ తినుమాత్రపు మ
 నువిది వా ప్రముచే మర్దించుచుండిన. అభ్యోమ మండలో ప్రసించును
 వాకుండలోనై నీకృణుచుండినై అనునన నిఖండియమందై అభ్యోమ

సూక్ష్మాతానాం శోధనమారణ్యోగానుపాన ప్రకరణము. 69

అయ్యును. ఇదియే శుద్ధధాన్యాభోగ మనందును. ఈశుద్ధధాన్యాభోగ
 అనగాకడిగిన రాతిపైనుంచి శుద్ధమంగమర్దించుకొనుట. పిదప దానిని
 పుడిమిచేయి, జల్లేమిసేయి, గోమూత్రము, ప్రహ్లాదైర్లుగము, సంత
 పుష్పపులగము, అద్దపనము, చిత్రియాలము, బూయగ, తిరిమిడి, పెల్లి
 పుష్పండ్లము, దానింబ, బాదయాను, పల్లెరు, శంఖపుష్పి, అనాపా
 పుష్పగ, వాయింబ, చామ, మల్లంగి, జంకన్నీ, గులరీ, బోడతర
 పుష్ప, మదా, ఎరుకాజకెల్లు, నీలగుమ్మడు, గుంటగలగర, నల్లనగు
 ల్లు, పిండిజరసములచే నేడేడుమాన్యుమర్దించి విశ్వచేసి యొండెల్లిచీ
 తిరావంకలంబున ప్రత్యేక ప్రత్యేకములగు గజపుటంబులిడవలయును.
 133. సాంగశీతలమున తీసి, ముట్టియూడలరసము, ములసెలగరసము
 తీసి మార్లు భావనచేసిన యిరువదేసి పుటంబు నిడవలయును. మఱి
 తీసి అగపర్వతసము, చింతపండుగుజ్జలచే భావనచేసి చాగుగ పుటంబిడ
 వలయును. మఱియు నిమ్మపండ్లరసము, గోమూత్రము, బెల్లపురానకము, గుర
 పుష్పర, తిమ్మి, లే నెలతో పదునైదేసిపాదులు భావనచేసి పుటం
 బిడవలయును. పుటంబులిడిన వది పుకుడ్లమై తెలుపురల్లమునుదిడిరి యొల్ల
 134. ఇట్టి అభోగమును రాత్రులు చర్వకా నేరించుమందలయును.

134. అభోగసుగము.

శుద్ధాభోగం నను మ్లకవ్యయమితం కృష్ణా నుభుభ్యాం
 యతమ్ మేహా భ్యాన విషం చ కుష్మచతులం వాతాంశ్చ
 పిత్రాశ్చాన్, కాసకీణ యతక్షయ గ్రహణికా పాండు
 భ్యం కామలమ్ గుర్వాద్యంచ యథానుపానవిధినా మ్మ
 స్మ్యంచకేతయతే. 24

ఈ ఇట్టి శుద్ధాభోగమును జలుగుగింజల ప్రమాగము, తేనె పిప్ప
 ములతో అనుపాదముచేసి నేరించిన ప్రమేహము, భ్యాన, విషభా
 పిత్రాశ్చ, వాతాశ్చ, పిత్తాశ్చ, కఫాశ్చ, కామలము, గుర్వాద్యములు, యథానుపానవిధినా మ్మ

క్షీరత్వము, గాఢములు, క్షుద్రము, కుగ్రహణి, పాండుత్వ, భిక్ష, గాఢ
గుల్మము మొదలగురోగములను, అకాలమృత్యువును నివారించును.

(అన్యచ్చ) మృతాభ్యైశ్చ కామబలప్రదంచ విషం న
ద్వాప్తపథగంధరాద్యమ్, మేహాభ్యైశ్చ చిత్తకంఠం
నశ్చయం నిహస్త్యేన యథానుపానాత్.

ఈ మృతాభ్యైశ్చ విషవికారము, వాతమా, క్వాగ్రము, క్షగంధ
ప్రమేహము, భిష, లిక్తిము, కఫము, కాశము, క్షయము, వెండికల
మూలయందు ఆకుపాన విశేషములతేత త్రయ్యైశ్చ వో వీర్యవృద్ధియై
ను గలగంటేయును.

135. అశ్వద్ధోషము.

చంద్రికాభియుత మృభ్యైశ్చ యదాశనితం క్షుధితివాక్
త్రదా, వ్యాఘ్రైశ్చ ఇవ చోదరస్థితం వాతవా నిత్య
గజాన్యహూత్.

ఈ అశ్వశ్వాభ్యైశ్చ తేజితమును క్షిభ్యైశ్చ వశింకుతేయును
వ్యాఘ్రైశ్చోమగుహకమైన యుష్మద్ద్రవకారము, కరిరంబున నిలిచి
గతాగము మొదలును.

(అన్యచ్చ) స్తోతో యథా పుక్తు స్తోక్త రవక్త్యైరభ్యైశ్చ
యథా వ్యాఘ్రైశ్చ రోషేష పంచత్వ ముచకాయతే.

ఈ మాత్రప్రమాణహీనమును, పుట్టహీనము నగు అభ్యైశ్చ
భ్యైశ్చ రోష రుక్త్యంబులు ప్రాణహీనిం జేయును.

136. క్షుత్రియములశుద్ధి.

తురంగిలాలాన్వితో జోలశ్చైవ శుభం పాచయేత్
కం చూర్ణ మేవమ, దిన్దకం విధేయోని వహ్నిశ్చ మం
శుభే కార్యే యోజనీయం తతశ్చ.

చక్రమపానముంబర్హం పరీపథాకూలాం శోధన
మర్యాదోగానుపావప్రకరణంనామ

ఆ పథ్యము ను దే ౧౧.

శ. ముత్తమముల మార్గములేని పట్టణముల్లి మొనకుండలో ఆద
మాత్రము పోని బోలామంత్రముతో నొకనినము మంచునై
చేరిక నది కుద్దియగును.

పరీపథాకూ శోధనమారణ శోగానుపావప్రకరణము

ముగిసెను.

పథ్యాపథ్యప్రకరణము.

137. పథ్యవిధి.

పాత్వ భామపథాకూంశ్చ యదా సేవతి మానసా.
శ్చ నోధూనుచగక్తై సంతులంచ ఘృతం వయః 1
స్కరాభోజనే దేయా తైలం స్నానంచ వర్ణయేత్.
అనుపానం సదా దేయం మహర్షిం ముచితాశ్రితమ్. 2

శా మచర్హతి భామపులమ, తిసధామపులమ, సేవించెడి వయఃను నో
య, నెవగల, చియ్యము, వెయ్యి, ఆచుకాయ, శిర్కర, భోజనకాలం
నెవగలమును, తైలము, స్నానము, బిది విధింపవలయును కానుగ
మరీ నుండిన మచర్హదిభామపులమ గల కామపానముగను, ప్రమాణము
మహాను, సేవించవలయును

138. మౌలాదిరోగములయందు మచర్హాద్యనుపానము.
మోరే హింస ఘృతాన్వితం మధుయుకా కృష్ణా పురాణ
శ్చరే వాతే సాజ్య రసానక్తై శ్చ్యవసకే త్కృష్ణాన్వితం

త్రూవణు, కీత వ్యాంబరావం సమకలం న
వరా స్పృహ. జోమాగాం త్రికయేనుచానముచిరిం
ప్ర మాన్దోవకన్.

తా. పేయించిన యింసున, కంబు, దీనిని కూలరోగమునకు
యొ కప్పిలి చొచ్చుమును పురాణాచారమునందును, సెయ్యి, కిల్లెన్చు
కరోగమునందును, మునుము క్రమ్రూపణమును క్యావరోగమునందును,
చిత్తమూలము, మిరియూని కీతరోగమునందును, శ్రిధలకహయమే,
ద ప్రమేహంబునకు, లేనె, అల్లపురసము మచ్చిపారరోగములయందును
పానము కేనువలయును.

వనవర్చుటకం బ్వరే గ్రహణ్యం
ముఖితం హేనువిషేవ దిమలూకా,
కుటకాతిస్యతౌ మృహ్యద్విత్తే
గుదకీరేష్యనలక్ష్మమ క్రిమిఘ్నమ్.

తా. అనవిస్కాటకమును జ్వరములయందును, ముద్గధ్యమమును
కీకమైగలోద గం గ్రహణంబయందును, మరీచిలూకను విషవికార మయిన
యందును, కొడిమివల్లె, కొడిమిమిస్టెయ, కఫ, పి క్షిజనిత ఆసానముల
దును, అష్టసరమును పీల్చుదకీలము, అనలక్ష్మమును, క్రిమిరోగములందును
అనుపానము కేనువలయును.

కూల విస్ఫోట వాతేషు వ్రతేషు ఉంధవక్రియా,
రక్తస్రావేనాశ్చ భద్రే తథావృణిషూచితే.

తా. కూల, విస్ఫోటము, వాతరోగము, వ్రాము, ముదలయిన
యందు ఉంధవక్రియను, రక్తస్రావము, అశ్మరీ, విషాచి, ముదలయిన
ములయందు వృణిక్రియను కేయాలయెను.

వాతరక్తే బలిం వద్యా చ్చిరోరోగం శుంతినా,
అశ్మరీద తథా శృచ్ఛే హేనుహరితకీబలిన్.

అభివాద్య క్రమము, తిరోగములయందు పొందిన పరిచానము కేయ
అభివాద్య, మూర్త్యుచ్చయములందు కల్లకరక్మానుని పరిచాన
యందును.

ప్రదలేచ మూర్త్యామాం తైలం వాయు మశీతలమ్,
అభివాద్యే బుద్ధిభ్రంశే దేవపుష్పం పచా నహ. 7

ప్ర. అభివాద్యము, మూర్త్యులయందు కైలదానమును, చల్లగాలిని
పానము. అభివాద్యము, (2.45) బుద్ధిభ్రంశమును, పచ, అలంగముల
యందును.

అశీతం ప్రియరీచ శ్చయేచ గురుచీ రథా,
అభివాదయః శ్రేష్ఠాః ప్రదలేచ రసాంజనమ్. 8

ప్ర. అశీతరశోగమున దిప్పరి, శ్చయేచోగమున తిప్పరిగ, గురుచీ
అశీతరసామలు, ప్రదలేచోగమున రసాంజనమును, రానమొసలు
అభివాద్యము.

అద్రుకంమా పామకుష్ఠే చోకం గంధక పాకరైః,
అభివాద్యే వేద్యాంశి ర్భాగా నేత్రే రసాంజనమ్. 9

ప్ర. అద్రుకుష్ఠము, గల్లే, పామ, అద్రుకుష్ఠములను తిప్పరిగంబులయందు
అద్రుకుష్ఠములను తిప్పరిగంబులయందు. అద్రుకుష్ఠములను తిప్పరిగంబులయందు
(అద్రుకుష్ఠము) అంజనముచేసిన శ్రేష్ఠోగము ద్విగ్రహితును.

అమయపానయోగేన భేషజం కారణే ద్భృధా,
అభివాద్యం రథా పథ్యం దేవ కాల వయః పువః.

అభివాద్యపానయోగం భాకుభి భాకుమారణం రథోప
భాకునాం సంక్యా రోధనమారణాని ఏవం భాకు
పథాకుచీదినః పథ్యాపథ్యప్రకరణం నామ
5 ప్రథమ మధ్యే 4.

కా. దేశము, కాలము, ఆవస్థ, కింది విచారించి భావోన్మత్తము
పాదములచేత వైరుధ్యము కలుగజేయుటను ప్రయోగించవలయును.

పథ్యాపకవ్యప్రకరణము ముగిసెను.

మానపరిభాషాప్రకరణము.

139. భోజనధర్మానప్రయోజనము.

న మానేన వినా యుక్తిర్భ్రష్టాణాం జాయతే క్షయః

అథః ప్రయోగకార్యార్థం మాన మిత్రోచ్యతే మః

కా. భూనిక భోజనము శ్రీచేయేద్రవ్యమును భోజనము

లేర్పించునాదము. కావున భోజనమును నాచియుటకు అనుగుణము

ఎరికిన ద్రవ్యముల కూనికను, కొంతను ఎచియుంచెదను.

త్రినరేణు స్ఫుటైః ప్రోక్త ప్రసంగిద్భిః పరమాణుభిః,

త్రినరేణుస్తు పర్యాయ నామ్నా వంశీవిగద్యతే.

కా. ముప్పది పరమాణువు లొక త్రినరేణు పదంబును, ముప్పది

రేణువులకు ఐది యనియు నాహంకరము కలదు.

140. పరమాణువు మొదలగువాని వివరణము.

బాలాంతరగతే భానా యత్సూక్ష్మం దృశ్యతే రజః,

తస్య త్రింశ త్తమో భాగః పరమాణు స్ఫుటిచ్యతే.

కా. సూక్ష్మరేణుమును గణాక్షయ మొనరినచోలో ప్రసంగిద్భిః

అందు గావంబుడెడి అణువులలో ముప్పదవిభాగము పరమాణువనంబును.

బాలాంతరగతై స్సూర్య కరై ర్వంశీ విగద్యతే,

షడ్వంశీభి ర్నరీచిస్పృశ్య త్తాభి వృద్ధీస్తు రాజా,

తిస్థుభీరాజాభిశ్చ సర్వ మి ప్రోచ్యతే బుధైః.

మౌనవిభాసాప్రకరణము.

క. కవాక్షము మొదలుగువానియందు ప్రవరించెడి సూర్యకిరణములచే
 క. కవాక్షము మొదలుగువానియందు ప్రవరించెడి సూర్యకిరణములచే
 క. కవాక్షము మొదలుగువానియందు ప్రవరించెడి సూర్యకిరణములచే

మౌనవిభాసాప్రకరణము. 5

మౌనవిభాసాప్రకరణము. 5

మౌనవిభాసాప్రకరణము. 6

మౌనవిభాసాప్రకరణము. 6

మౌనవిభాసాప్రకరణము. 7

మౌనవిభాసాప్రకరణము. 7

మౌనవిభాసాప్రకరణము. 7

సాక్షాత్కారాభ్యా మర్థమలం కుత్తీ చక్షురీకా తథా,
కుత్తీభ్యాం చ మలం జ్ఞేయం ముష్టి రామ్రం చక్షుః
ప్రకుంచ ప్నాడకీ చిల్వీం పలమేవాత్రకీర్త్యతే.

తా. రెండు కర్ణము లొక అర్థమును నియు, కుత్తీయనియు,
యనియు, రెండుకుత్తీయొకచును నియు, ముష్టియనియు, ఆమ్రమునియు,
చక్షు మనియు, ప్రకుంచమనియు, ప్నాడకీమనియుఁ జెప్పఁబడును.

వలాభ్యాం ప్రస్థుతి ర్థయా ప్రస్థుతకృ విగద్యతే.

ప్రస్థుతిభ్యా మంజరిస్సాన్య క్కుడవోఽర్థకరాచాః,
అష్టమానంచ పంజ్ఞేయం కుడవాభ్యాంచ మానికా,
శరావోష్టమలం తద్వ జ్ఞేయ మత్ర విచిత్రైః.

తా. రెండు చురుము లొక ప్రస్థుతియనియు, ప్రస్థుతియనియు
ప్రస్థుతి లొక యంజరియనియు, కుడవమునియు, అర్థకరాచ మనియు,
మానికమనియు, రెండు కుడవము లొక మానికయనియు, శరావమనియు,
మల మనియుఁ జెప్పఁబడును.

శరావాభ్యాం భవే త్ప్రీతిస్థ క్షుతూప్రస్థై ప్రభాభవే,
భాజనం కాంసపాత్రంచ చతుష్టప్తిచలం చ తత్.

తా. రెండుశరావము లొక ప్రస్థమనియు, వామన ప్రస్థము లొక
భాజనము, భాజనమనియు, కాంసపాత్రమనియుఁ జెప్పఁబడును. తత్
అనునదిగానిగు పదములు.

చతుష్టి రాభై ర్ద్వోగ్నిః కలశోవల్మణోన్మనా,
ఉన్నానకృ ఘటో రాశి ర్ద్వోగవర్యాయ పంజ్ఞకా.

తా. నాలుగు అధికము లొకదోగమనియు, కలశమనియు,
మనియు, ఉన్నానమనియు, ఉన్నానమనియు, ఘటమనియు, రాశి యనియు,
పంజ్ఞకామనియు.

భ్రాగ్నిభ్యాం శూర్ప కుంభాచ చతుష్పదీ శరావకః,
కూర్పాభ్యాంచ థ వేద్ధోగీ నాచా సోగీచ సాస్త్రకా.

ఈ, శండుశ్లోకము లోకశూర్పమనియు, కుంభమనియు, శండు
మ్యుల లోకవేద్ధోగీయనియు, నాచామనియు, సోగీయనియు చెప్పబడు
(భ్రాగ్ని యన అనువివాదున కవాచముల).

ద్యోగీ చతుష్టయం ఖారీ కథితా సూక్ష్మబుద్ధిః,
తమస్వహస్తచలికా వజ్రవత్కథితాచసా. 13

ఈ, నాలుగు ద్యోగి లోక కారీయని చెప్పబడును. (కారీ యన
యదేని శోనిదియోలు పఠములు).

హానారి ద్వేషహస్తంచ భారవీకః ప్ర!ర్తితః,
కులూ పుకళితం క్షేయం వర్వత్రైవైవ నిశ్చయః. 14

ఈ, శండుశ్లోక చతురు లోక భారమనియు, నూలుచును లోకకు
నియు చెప్పబడును. కావున సంగ్రహమునఁ చెప్పబడిన ప్రమాణముల
ద్వీది విశేషకారముగ నిజుంగంచును.

మాష టంకాక్ష చిల్వాని కుషవః ప్రస్థమాధకమ్,
రాశి ర్లోగీఖారికేతి యథోత్తరచతుర్థకాః. 15

ఈ, నాలుగు మాషము లోకటంకమనియు, నాలుగు టంకము లోక
మనియు, నాలుగు అక్షము లోకచిల్వమనియు, నాలుగు చిల్వము లోక
కుషమనియు, నాలుగు కుషము లోక ప్రస్థమనియు, నాలుగు ప్రస్థము లోక
మాషమనియు, నాలుగు అధికము లోక రాశియనియు, నాలుగురాసు లోక
మాషమనియు, నాలుగు గోలు లోకగారీయనియు నిజుంగవలయును.

(ఇతర చచ్చరిగనుండెడి ద్రవ్యముల పరిమాణముల నదించెదను).

సుంహదీమాన మారభ్య యావత్సామ్యకుషవ స్థితిః,
ప్రవాచ్చి కుచ్చక్రవ్యాణాం తావత్తావం నిగుం కురీమ్.

ప్రసాదిమాన మారభ్య ద్విగుణంతు ద్రవార్జ్యయో,
మానం తథా తేలాయాన్తు ద్విగుణం నక్షదిక్పునః.

తా. పైనిచెప్పిన పరిమాణములతో నుంజా ప్రమాణము మిదల
కుదవ ప్రమాణములకు రహర్ద్ర కుష్క ద్రవ్యములను సమాంతరము
ప్రసాదిపరిమాణములకు రహర్ద్ర ద్రవ్యములను కుష్క ద్రవ్యములకు
దాంబుగను స్త్రీకరింపవలయును. అయినను, కుంజ వాన ప్రమాణము స్త్రీ
భువ ద్విగుణంగాఁ జేయుండవలెను.

141. పాలుమొదలగువానినిలిచెడి మాత్రలక్షణము.
మృదుత్వేనులోహాదే ర్భాంపం యచ్చతురంగుళమ్,
విస్తీర్ణంచ తథోచ్చంచ తన్వానం కుడవం వరేత్.

తా. మృదు, నెరుదు, లోహము, మొదలగువానిచే నిర్మింపఁబడి పాలతో
గుళయలనెట్లు పాలుగంగుళముల పొడవుగలపాత్ర కుడువమనిచెప్పింపెను.

స్థితి ర్నాస్త్యేవమాత్రాయాః కాలమగ్నిం వయో బలమ్,
ప్రకృతింధోష దేశాచ దృష్టామాత్రం ప్రయోజయే.

తా. ఈ గ్రంథమున మాత్రలకు ప్రమాణము చెప్పబడలేదు. కుంజ
యొల్లిస్థలములందును కాలము, బలము, వాయువు, నయస్సు, బలము, స్వభావ
దోషము, దేశము మొదలగువానిని, లోగలలాబలమును జక్కఁగను
మాత్రలను కాలోచితముగ గానించి ప్రయోగింపవలెనను.

యతో నిష్టాగ్నయోస్తాస్వాహీవసత్త్వావరాః కలా,
అతన్తు మాత్ర తద్యోగ్యా ప్రోచ్యతే మజ్జ సమృతా.

తా. ఇక్కలియంగమనందలి మంచాగ్నిగలవారగును, పాత్ర
గను మినుక బలహీనులగును మొదలంటే వాటికొరకు మాత్రలు గా
టకుఁ దగిన ప్రమాణమును పరిభాషామానము నివట పదింపెను.

యతో చ్యాదకళిర్ధార వర్షపైః ప్రోచ్యతేబుధైః,
యవద్యయేన గుంజాస్యా త్రిగుంజోవల్ల ఉచ్యతే.

మూలములు రివ్వెనె న్న పురిరాన్ భవే త్వచిత్.
పురుషులైన కృష్ణ నిష్క-ష్ట-ంక ఏవచ,
కాగో మామకై వృద్ధిః కర్మ సన్న్యస్తకమామకః,
మూలై పుం ప్రోక్తం నకళాణమితం బుద్ధైః.

మూలై కృ కుడవం ప్రహ్లాదాః పూర్వవన్త కా. 20

శ్రి. పండితుడు తెల్లలనాచయెక్కు ఒక మువ్వ మామనియు, రెండు
కొర్రుల నులింజుచునియు, మూడుగులింజులయొక్క పల్లమునియు, ఎని
మీక ఏడుగులింజులయొక్క మామనియు, నాలుగు మామలయొక్క
మీను, నిష్కమనియు, టంకమనియు, అటు మామలయొక్క
మీను, ఐది మామలయొక్క కొర్రుమనియు, నాలుగుకొర్రుమలయొక్క
మీను, నాలుగు పలుకులయొక్క కుడవమనియు తెలియునది. మఱియు,
కొర్రుమామలకు పూర్వోక్త ప్రకారముగనే ఎఱుంగవలయును. మఱ
యొకరైనామల ఎక్కు.

కాలింగం మాగధం చైవ ద్వివిధం మాన ముచ్యతే.
కాలింగామాగధంశ్రేష్ఠ మానం మాన విదోవిదుః. 21

ఇది మానపరిభాషా ప్రకరణంబాదు అష్టాధ్యాయము.
శ్రి. కాలింగము, మాగధము అని రెండువిధముల మానములుగలవు.
కాలింగమున కివ్వ మాగధపరిభాషా మిగుల శ్రేష్ఠముగ పుట్టినది
యందు నిర్ధారించెదరు. "అనోచ్యాదకళిః" అను శ్లోకమునందు చెప్పబడి
నదియు "కాలింగమనియు, "త్రిపరీణమృధై" అను శ్లోకమున కెప్పుడైన
ను "మాగధ" మని తెలియవలయును.

మానపరిభాషా ప్రకరణము ముగిసెను.

అ ను పా న మం జ రి

స మా త్ర ము.

ప్రకటన.

జ్వరవైద్య విభాగము.

ఇందు నాడివీక్ష, అప్తధాతుస్థానములు, శీతలము, శుష్కము, వాత, క్లేష్మ, పిత్త, క్లేష్మవాత, కామిలూ, జ్వరము, ముచ్చాతసామాన్య అసాధ్య గుర్తునాడిలక్షణములు, ఇతర సామాన్యములు, కహాయములు, చూర్ణములు, తైలములు మొదలగువనిగలవు.

సహజేన పశుచికిత్స.

ఇందు భారతీయులకు ద్వితీయ ప్రాణగుగు శోధాశిశువుల రోగములు మాన్యుటకై వహజేపునిచే తెప్పరిచిన 140 చికిత్సలకు అత్యవధములును పశువుగల ప్రతివారు సులభముగా చేసుకొనునట్లు రాత్నర్యముతో వ్రాసియున్నది.

వైద్య విభాగము.

ఇందు నాడిజ్వర పుష్కరూప శబ్దమూత్ర సాధ్యాపాన సన్నిపాతము మొదలగు 61 రోగముల లక్షణములున్న, గర్భము, రసము, వాధి, నేపాళము, లోహము మొదలగువాక్యములున్న, వాత వైత్య శ్రేష్ఠ సన్నిపాతజ్వరములు, విషము, పిత్తునుండులు, స్త్రీలరోగములు, ముఖప్రసవము, గర్భము పరిశోధకు, కుచవృద్ధి, పాలుకలుగుటకు, యోనినొప్పి, చతుర్విధాదికుండుట, బహుమూత్రము, శిశురోగములు, కలరాగ్రహము, పాము, తేలు మొదలగువిషములు మొదలగురోగముల మాన్యుటకు అనుభవములనున్న 160 చికిత్సలను సులభముగా ప్రతివారును చేసుకొనుటకుగాను వివరముగా చెప్పబడియున్నది. గ్లెను 0-8-0 కాలిఫోర్నియా 0-1-0

జయశంకర్ అండుకో; చాకలపేట, మదరాసు.

National Library,
Calcutta-97.